

ANUL I.

SEPTEMBRE
1906.

NRU

REVISTA

POLITICĂ ȘI LITERARĂ.

EDITOR: IUNIU BR. HODOSIU. □

PRIM-REDACTOR: AUREL CIATO.

Cu colaborarea d-ilor:

Ion Gorun, (Ales. Hodoșiu), Al. Lăpădatu,
Al. Ciura, Dr. C. Maniu, Dr. Iuliu Maniu,
Dr. V. Meruțiu, Dr. G. Moroianu, Luca Rusu,
M. Sadoveanu, Dr. Ioan Scurtu. □ □ □

ABONAMENTUL: pe un an 10 cor., pe $\frac{1}{2}$ an 5 coroane.
Pentru România și străinătate: pe un an 12 fr. pe $\frac{1}{2}$ an 6 fr.

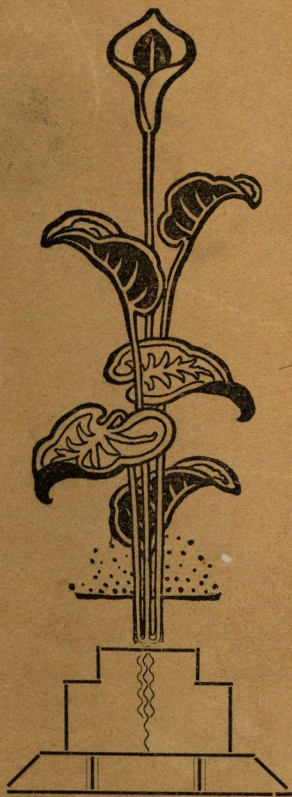
Redacția și Administrația:

□ Blaj (Balázsfalva), Ungaria. □

∴ APARE ÎN 1 FIECĂREI LUNI ∴

B L A J.

Tipografia Seminariului Arhidiecezan.

SUMARUL:

- A. CIATO. — Programul nostru.
- Dr. I. MANIU. — Ideea românismului și politica națională.
- A. CIATO. — E moartă limba noastră? (Poesle.)
- N. HODOS. — Ortografia română.
- Dr. ION SCURTU. — Însemnătatea Expoziției naționale a fraților din Regat.
- M. SADOVEANU. — Plopul (Scrisoare.)
- A. C. — Cronica politică.
- Sc. — Foi răslețe din istoria noastră ardeleană neștiută încă.
- ALCO. — Cântec de primăvară.
- AL. CIURA. — Cei trei.
- H. STAHL. — Câțiva oratori contemporani.
- LUCA RUSU. — Cronica literară.
- Al. — Cronica literară.
- X. — Probleme.
- Literatura politică.
 - Bibliografie
 - Diverse.
 - Găcituri.

Nr. 1. ANUL I.

SEPTEMBRIE, 1906.

REVISTA

POLITICĂ ȘI LITERARĂ.

Editor: IUNIU BR. HODOSIU.

Prim-redactor: AUREL CIATO.

ABONAMENTUL:

pe un an 10 cor., pe
jum. an 5 cor. Pentru
România și străinăt.
pe un an 12 fr., pe
jum. an 6 fr.

ABONAMENTELE:

să se trimită la Admi-
nistrația Revistei:
BLAJ (Balázsfalva),
Ungaria. Manuscrip-
tele nu se înapoiază.

BLAJ, 1 Septembrie 1906.

Programul nostru.

»Ori devenim un popor
model, ori ne prăpădim«.
N. Iorga.

Dacă vom privi luptele naționale pentru conservarea și asigurarea drepturilor noastre politice, dacă vom privi cadrele, în care s'au dat aceste lupte, nu ne va fi greu să ne convingem, că pe lângă toată bravura și chiar abnegațiunea multor dintre conducătorii vieții noastre publice, eforturile lor nu puteau să dea rezultate mai favorabile.

Nu, întâiu pentru înțelegerea prea unilaterală a cestiunii de naționalitate, și al doilea pentru că înseși terenele de acțiune, nu puteau servi ca base sigure de operațiune pentru o luptă cu șanse de reușită.

Cestiunea noastră națională, a fost privită întotdeauna numai ca o cestiune de drept, dovadă, că întreaga lupta națională a fost îndreptată numai spre recunoașterea și alcătuirea anumitor drepturi și sfere de drept, în cadrul cărora să ne putem manifesta liber. Acesta este punctul de vedere pur juridic!

O cestiune națională numai atunci o apreciem din punct de vedere politic, când o privim ca pe o cestiune pentru sine, și scopul precum și mijloacele pentru atingerea scopului propus, și derivăm din ideea de naționalitate.

Adevărat, că ordinea de drept în orice stat este mai presus de scopurile politice, dar aceasta în împrejurările speciale dela noi, putea să fie un serios advertisement pentru toate guvernele ungare, câte s'au succedat; nu însă pentru noi, cari am știut să împăcăm aspirațiunile și postulatele naționale cu respectul ordinei și al lealității, și cari, pe baza chiar a legilor existente, lucrăm numai în respectul ordinei, când pretindem recunoașterea naționalității noastre.

Ideea conducătoare deci, care să ne servească drept basă, cadru și normă de conduită în toate acțiunile noastre, trebui să ne fie înainte de toate: *ideea de naționalitate*.

Pornind din aceasta idee, ni-să deschide larg orizontul problemelor viitoare, și ne rămâne posibilitatea să vedem clar

sterilitatea luptelor de până aci. Într'adevăr, terenele, pe cari mai ales să manifestă viața politică în fiecare stat constituțional și cari să prezintă ca tot atâtea garanții ale constituției — parlamentul, congregațiile, reprezentanțele comunale, presa și libera întrunire — pentru noi nu sunt singurul teren potrivit al încheșării naționale, dară nu sunt nici măcar terenul, de unde să putem cu destul efect exercia controlul în mersul afacerilor publice.

Nu întru în amănunte, căci ași trece preste cadrele unui articol de program, dară nici nu e nevoie să insist asupra acestor afirmațiuni.

Revenind după aceste premise la programul revistei noastre, va fi ușor de înțeles pentru fie cine, că direcțiunea, ce vom observa este națională în înțelesul cel mai curat și mai rațional al cuvântului. Urmând aceasta direcțiune, vom stăruî înainte de toate asupra priceperii corecte a ideii de naționalitate în toate aplicările ei atât etice, cât și juridice, cât și politice! Vom țineă cu rigoare seama, de elementele constitutive ale ideii de naționalitate și vom arăta căile și mijloacele, prin cari aceste attribute, vor câștiga tot mai mult în conținut, întărind astfel baza, pe care stăm și asigurând evoluția normală a naționalității noastre.

Nu vom trece cu vederea, urmând aceasta muncă, rolul însemnat, ce pot să-l aibă în anumite împrejurări, rezultatele științifice de diferite categorii, precum și tendențele etice, cari sub diverse lozince, își reclamă din ce în ce mai cu zor recunoașterea, prezetându-se ca tot atâtea preludii ale politicei viitoare.

Dară vom țineă și mai mult seamă de calitățile speciale ale naționalității noastre și vom fi neobosiți în desfășu-

rarea problemelor, cari să corespundă acestor calități și să remarce înalta noastră misiune în șirul popoarelor civilizate.

Vom țineă seamă și de hotărâle politice, și vom căuta să împăcăm rostul ființei noastre cu cerințele patriotismului cinstit, dar în acelaș timp și cu aspirațiunile întreg neamului românesc, ca entitate etnică. În acest punct suntem fericiți de a fi ușurați în munca noastră prin comunitatea de interese și prin alianța strînsă încheiată între România și monarhia noastră!

Ce privește laturea de ordin disciplinar, recunoaștem și ne supunem fără hesitare hotărîrilor partidului național român; programului său însă nu-i vom da aceea interpretare servilă, care nu admite schimbări, ci vom țineă seamă de natura propășirii moderne, care calculează cu toate ideile, frământările și formațiunile nouă.

Vom ști însă la momente mari să facem concesiuni chiar și pe contul ideilor, dacă aceasta ar reclama-o interesul solidarității naționale.

În schimb vom judecă toate acțiunile bărbaților noștri politici și din acest punct de privire și vom fi simțitori în exercierea controlului.

Nu vom face cult personal și nu vom exagera meritele nimănui, dară nice nu vom lăsa să se monopolizeze aprecierea valorilor. Într'un ton obiectiv ținând totdeauna seama de interesele genuine ale neamului românesc și de scopul imediat al pressei — educația națională —, vom conzideră ca sfînt toate drepturile omenești, între cari mai întăiu și mai ales dreptul la onoare. Cu gând înălțat, cu dragoste deplină pentru soarta poporului român, cu o privire duioasă într'un viitor mai senin, întrăm dar și noi în luptă, voind să ne

luăm și noi partea în marea operă a regenerării și înaintării neamului românesc. Avem conștiința răspunderii mari, și cunoaștem greutatea, ce ne așteaptă.

Pentru aceea facem apel la toți oamenii de bine, să ne ușureze munca, dându-ne tot sprijinul moral și material, și completând cu bunăvoință și inteligența lor, lipsurile inerente ori cărui început.

Ear dacă vom fi siliți uneori să atingem și unele coarde mai simțitoare,

să nu se uite, că o facem aceasta în interesul de obște, căci noi, nu înjosi-rea cestiunii naționale o vrem, ci ridi-carea ei!

Înțelegi în acest chip, nu poate fi departe ziua, când toate elementele bune, închegate într-o singură falangă, vor arăta un singur drum, ce se ne conducă la unitatea de gândire.

AUREL CIATO.

Ideea românismului și politica națională.

Întreaga noastră muncă și toată sili-nța pusă în serviciul înaintării noastre naționale politice, va fi în mare parte risipire de forță și pierdere de energie, dacă lucrarea noastră nu va fi condusă în mod sistematic și conștient de aceea nestrămutată convingere, că *ordinea morală și adevărul* în sens etic înțeles pre-tind validitatea principiilor și intrupa-rea ideilor ce reprezentăm.

Iubirea de neam și însuflețirea pen-tru idealul care îl urmărim sunt neapă-rat stări sufletești, cari ușurează lucrarea noastră altruistă și fac uneori posibil se învingem chiar și acele piedeci, cu cari intelectul omenesc de sine cu greu ar cuteză se primească lupta. E cert însă, că vântul rece al decepțiunii urmată din un mic nesucces va putea vesteji nisu-ința noastră înainte de ce ar fi adus roade, dacă nisuința aceasta nu și-a pri-mit nutremântul din toate acele elemente, cari numai toate împreună pot să-i deie fertilitate, durabilitate și putere de resis-tență.

Căștigarea convingerei științifice despre dreptatea cauzei noastre, cunoașterea forțelor de cari dispunem, priceperea căilor pe cari mergând trebuie se înaintăm și pre-vederea pedecilor și perderilor, cari pot să ne împotrivescă calea: sunt acele ele-

mente din cari vom putea construi baza sigură a luptei noastre.

*

Ce privește dreptatea cauzei noastre este un netăgăduit adevăr, că fiecare ființă are dreptul și datorința de a lucra pentru îndeplinirea menirii sale. Are și dreptul necontestat de a se folosi de toate acele modalități, cari se adevăresc a fi mai potrivite pentru îndeplinirea (ajungerea) acestei meniri și de a înlă-tura pedecile cari îi stau în cale.

Deși sunt diverse părerile filosofice asupra menirii omenești, dar nu este diferență în esența acestora privitor la menirea neamurilor și a popoarelor.

Menirea popoarelor este să conlucre în mod conștiu și conform însușirilor lor specifice la dezvoltarea ome-nimei și la perfecționarea culturii civili-zației omenești.

Menirea aceasta îndreptățește în mod logic susținerea și apărarea acelor însușiri proprii, cari constituiesc ființa lor osebită de a celorlalte popoare.

Varietatea și contrastele lucrurilor sunt fenomenele fundamentale ale uni-versului. Din conlucrarea lor rezultă armonia naturii în dezvoltarea ființelor cari o compun.

Așcunderea sau nimicirea însușirilor, cari diferențiază ființele naturei este deci din punctul de vedere al acestei dezvoltări armonice, o mare pierdere, iar validitatea și perfecționarea netăgăduit câștig.

Limba și obiceiurile strămoșești; tradițiunile și aspirațiunile erezite; temperamentul și înclinările specifice; arta, poezia și modul propriu de a privi și a vedea lumea, sunt tot atâtea însușiri, cari diferențiază popoarele și prin urmare dezvoltarea și apărarea lor este o datorință etică strâns legată de împlinirea menirii lor.

În afară de menirea generală, popoarele își au și misiunea lor specială, care rezultă din poziția lor deosebită, din puterea și mulțimea însușirilor proprii și din superioritatea întregii lor ființe în comparație cu celelalte popoare de cari sunt încunjunurate.

Aceasta menire ridică ființa unui popor la înălțimea ce compete scopurilor de sine stătătoare și o face neatârnată de resonanțelul existenței individuale a fiilor săi. Prin simțirea și priceperea acestei meniri, poporul se înalță la conștiința existenței sale deosebite. Aceasta conștiință își află exprimarea în concepția, idea cristalizată a ființei sale.

În acest înțeles vorbim de idea românismului, — care personifică existența poporului român cuprinzând în sine conștiința desăvârșită a dreptului de a exista cu toate însușirile sale proprii. Aceasta idee exprimă în mod neîndoiește menirea poporului român de a se valida ca scop pentru sine lucrând în mod propriu la dezvoltarea omeniei și împlinind misiunea de a fi cetatea neînvinsă a culturei și civilizației omeniei în acele părți ale lumii unde l-au pus înaintașii noștri și l'a menținut soarta popoarelor.

Fiind acțiunea politică rezultatul tendinței de a conduce membrii unei organizații sociale la o lucrare armonică în vederea scopului și menirii sale, este firesc, că acțiunea noastră politică trebuie se steie în serviciul ideii românismului.

Din acest adevăr rezultă, că în aceasta a cțiune politică, și cel mai neînsămnat membru al societății românești, toate raporturile și toate însușirile poporului român sunt deopotrivă factori importanți ai organismului național. Fiecare părticică a culturei și vieții românești și fiecare mod de manifestare al acestei vieți trebuie deopotrivă ocrotit și toate rezultatele civilizației omeniei trebuie puse în serviciul dezvoltării acestora.

Tot din acest adevăr urmează, că lupta noastră politică, a Românilor din țările coroanei sfântului Ștefan trebuie să fie în armonie cu lupta politică a Românilor de pretutindeni pentru ca se ne putem întâlni servind toți împreună unei idei de o mai înaltă cuprindere: Ideii românismului, care nu poate fi alterată nici de hotarele geografice, cari ne despart, nici de deosebirea organismelor politice sub a căror domnire viețuim noi fii aceluiaș neam.

Cunoașterea acestor adevăruri va deveni și mai importantă, dacă vom considera, că acțiunea politică nu se reține la organizarea internă a factorilor naționali ci în mod fatal trebuie să se extindă și la conducerea întregului organism pentru a-și putea păstra însușirile proprii care-l diferențiază de celelalte popoare și pentru a-și putea împlini menirea alături, sau chiar și în potriva tendințelor contrare.

Privind din aceste puncte de vedere chestiunea, ni-se impune întrebarea: care popor este chemat în urma însușirilor și aptitudinilor sale se fie sentinela culturei și civilizației în orientul Europei? care va eși biruitor din emulația, care a început deja să se desfășure? și care va fi chemat se reverse în mod dăinuitor binefacerile culturei și civilizației, lumina și strălucirea geniului său superior?!

Intinderea geografică, înșămnatatea numerică și superioritatea necontesată a calităților noastre spirituale și morale ne îndreptătesc a crede tare și a spera necălitit, că geniul neamului românesc va

eși — luptând cu armele culturei — învingător în aceasta emulare necesară și pentru înaintarea omenirii.

Astfel privind lucrul, toate ciocnirile și luptele cari se desfășură azi, fie în Monarhia noastră, fie în Basarabia ori în Macedonia, ni-se prezintă numai ca singuratiche faze a-le aceleiaș concurențe universale.

E înălțătoare menirea tuturor în aceasta nobilă luptă. Deopotrivă a acelor

dela periferii cât și a celor din centrul fortăreței, care împrășteie lumina din puternicele-i reflectoare ca mai bine să se vadă întreg terenul de luptă.

Pătrunși de măreția acestei lupte pedecile vremelnice ce întâmpinam nu ne vor conturba în mersul nostru spre întruparea ideii ce reprezentăm.

Dr. IULIU MANIU.

Ortografia română.

Poate că nu a fost chestiune care să desbina pe Români atât de mult și atât de multă vreme, ca chestiunea ortografică, — și iarăși, în nici o altă chestiune nu s'a văzut atât de bine cât poate costă greșala de un moment și cum după rătăcirii de zecimi de ani se ajunge acum aproape la punctul de plecare, care putea fi adoptat încă de atunci, când s'a pus pentru prima oară aceasta chestiune. Căci, examinându-se cu atenție noua ortografie a Academiei Române, se poate vedea că ea nu este decât transpunerea exactă a vechii grafii cirilice în litere latine. Grafia cirilică era pur fonetică, și manualele de școală ale lui Șincai, ca și tipăriturile blăjene din a doua jumătate a sec. XVIII lăpădaseră până și pe *ŭ* final. Printr'o întâmplare curioasă, în noua ortografie s'au păstrat și cele două feluri de *î* (inițial = *і*, și median = *ѣ*), întocmai ca în ortografia cirilică, — și s'a lăpădat *ѣ* (litera *і* înjumătățită), la care unele cărți renunțaseră încă din 1768.

Când marii Ardeleni dela sfârșitul veacului al XVIII-lea au început lupta pentru dovedirea latinității graiului nostru, — lucrul, care astăzi nu mai este

contestat de nimeni, — chiar de atunci s'a simțit nevoia de a se lăpăda haina de împrumut a scrierii cirilice. Sub înrâuriri deosebite, câteva din sunetele primitive ale limbii se întunecaseră și alfabetul latin nu mai era în stare să redea toate sunetele introduse în limbă. De aci s'a născut nevoia unor semne speciale cari, adaptându-se la vechiul alfabet latin, aveau să însemneze sunetele nouă. Dela »*Ilinka fata lu Pâtrasko Vodă*«, nepoata lui Mihai Viteazul, care semnează un act cu litere latine, și până la ultima ortografie academică, sistemele de ortografie au fost nenumărate și au culminat în două sisteme, acea așa zisă etimologică, reprezentată prin Cipariu, Laurian și în genere prin academia română până la 1880, în care se remarcă totdeauna la forma primitivă latinească și cea fonetică, schițată odată de Aron Pumnul și adoptată în urmă de ziarele și revistele Moldovenești mai cu seamă. Favoarea de care s'a bucurat cea dintâi, a fost mare și se explică prin dorința fiecăruia de a se apropia cât de mult de forma originară latină, dar în aceeaș dorință era cuprinsă și cauza nesuccesului ei, anume lipsa de unitate

în executarea unei tendințe comune. Era și greu să se stabilească în mod artificial și după deducțiuni pur logice formele de scriere la care s'ar fi ajuns, dacă nu s'ar fi părăsit întrun moment dat literile latine. Cu toată genialitatea lingvistică a unui Cipariu, ea nu s'a putut impune, și cu toată autoritatea morală a unei instituții culturale comune tuturor Românilor, cum e Academia Română, ea nu sa putut menține. Reacțiunea contrarie se produse, și am avut atuncea fonetismul sub toate formele lui, începând cu acela al lui Pumnu. Acesta a avut un succes și mai slab decât etimologismul și nu a fost îmbrățișat decât de un număr foarte restrâns de prietini și elevi din Bucovina. Deși ideea lui Pumnu era bună, ea a fost compromisă, cam în același fel ca și etimologismul în privința originii limbii, prin dorința de a dovedi ceva mai mult decât era chemată să dovedească o simplă sistemă de scriere, — și anume, că se pot crea cuvintele științifice numai cu elemente, — cuvinte sau terminațiuni, — cari se găsesc în limba românească. Limba lui Pumnu avea o înfățișare prea comună, dar artificială, — după cum limba scrisă a lui Cipariu era prea savantă și prea pretențioasă pentru a fi putut fi îmbrățișată de toată românimea. Aceasta din urmă ne-a dat totuși terminologia științifică, care nu poate să fie pentru noi decât latină sau romanică, pe când ceea dintâi ne-a obișnuit cu ideea de a scrie sunetele așa cum se aud. Și astfel s'a născut din contopirea amândurora etimologismul temperat, adică etimologismul redus în marginile limbii românești, adoptat de Academie după 1880, apoi progresele fonetismului sunt tot mai mari, — Convorbirile literare, și multe din ziarele române sunt cucerite, iar Academia Română sfârșește prin al adopta și ea.

Știința filologică modernă s'a pronunțat în mod hotărât pentru scrierea fonetică. Germanii au simplificat foarte

mult ortografia lor, iar Francezii, ei înșiși, sunt în ajun de a părăsi o ortografia atât de complicată și de multe ori nerațională. Se suprimă astfel o dificultate vroită care nu slujește la nimic, fiindcă filologia va putea să găsească originea cuvintelor fără ca să aibă nevoie de a i-se ușura drumul prin păstrarea unor sunete, cari nu se mai cetesc, sau cari și-au schimbat pronunțarea, — iar pe de altă parte se ușurează foarte mult silințele a celor mulți cari ar vrea să se împărtășească de luminile științei și pe cari dobândirea primului instrument de cultură i-ar costă o sfortare prea mare sau chiar iar descurajă. Filologul va putea scrie totdeauna corect, dar omul simplu care dorește să se cultive numai având o ortografie simplă și rațională.

Există o singură primejdie, anume, aceea de a se introduce în limbă pronunții personale sau provinciale, cari nu ar fi admise de limba comună, dar această pagubă poate fi înlăturată cu vremea prin răspândirea lucrărilor bune ca limbă, și va fi răsplătită înzecit prin foloasele nenumărate ale unității sistemului de scriere.

După această unitate va urma în mod firesc și unitatea limbii literare și prin urmare unitatea sufletească a neamului, pentru realizarea căreia nici o jertfă nu trebuie socotită ca prea mare. De aceea sperăm, că toți Românii se vor grăbi să adopte noua ortografie a Academiei, chiar dacă s'ar părea că are defecte. Pentru a parafraza o vorbă a Regelui Carol I. asupra dicționarului, am putea spune că *existența unei ortografii comune, este mai însemnată decât perfecțiunea ei.*

Și, pentru răspândirea acestei ortografii comune, sperăm, că vor contribui și spiritele alese cu cari națiunea românească se mândrește cu drept cuvânt, și cari nu au dat încă adeziunea lor prețioasă pentru această faptă bună.

NERVA HODOȘ.

E moartă limba noastră ?

*E moartă limba noastră,
Ori noi poate-am murit,
Ori ce-i, de nu s'aude
Un glas mai deslușit,
Un glas, ce să pătrundă
Ca tunetu-'n urechi,
Să mai deștepte-avântul
Din vremile străvechi?*

*E moartă limba noastră,
Ori dracii din infern
Sau încuibat în creeri
Și mințile ne cern,
Încât să nu rămâie
Un gând mai luminat,
Ce fulger să străbată
Pe ceriu-'ntunecat?*

*Zădarnic plec urechia,
Zădarnic stau și-ascult,
Căci nu răspunde tulnic
Ca-'n vremuri de demult,
Nu vin feciorii sprinteni,
Cu sete și cu sor,
Să umple tot hotarul
Cu chiotele lor!*

*Nu vin, să-i văd năvalnici
Ca plesnetul de vânt,
Balsam celor ce sufer,
Dujmanilor mormânt!
S'aud cu ochii-'n lacrimi
Eroii brazi trezind
Ehoul libertății
La Nistru și la Pind!*

*Nu vin, dar' o să vie!
Îmi sună în urechi
Un tropot lin, departe, —
Și cântece străvechi
Din vremi de vitejie
Sadună în amurg,
Pe freamătul de frunze,
Pe apele ce curg.*

*Sadună, și cum noaptea
Să lasă tot mai greu,
Tot mai sălbatic urlă
Și codru și părau,
Acuș o să se miște
Și iadul în fițini
Trezit de-așa urgie,
Ce-a dat peste Români!*

*Și s'or porni atunci
Și scumpii mei flăcăi,
Căci i-a împinge iadul
Cu îngerii cei răi,
Mirat va sta tot ceriul
Să nu-'și dea creșământ:
Din iad să vie sorii
Dreptății pe pământ!*

A. CIATO.

Însemnătatea Expoziției naționale a fraților din Regat.

Precum Românul de ori unde se poate înțelege cu ai săi, mai ușor sau mai greu, de-ar fi ei din ori-ce parte de lume locuiți de ai noștri, tot astfel aspirațiile de cultură românească generală, *unitară*, trezesc emoții adânci și dreaptă înțelegere pretutindenea între noi, deși uneori simțirea este învăluită în altele, mai locale, iar înțelegerea dreaptă este și ea întunecată de cutare influență străină ori de necunoașterea împrejurărilor de viață românească de ici ori de colo.

O viață culturală și socială unitară în simburile ei și în unele roade din care s-au înfruptat apoi cu folos generațiunile următoare, am avut — s-ar putea spune — în *ori-ce vreme*, noi poporul românesc. Desvoltarea noastră religioasă și literară din vechi, din începuturi chiar, precum și numeroasele legături economice și uneori chiar politice tot așa de vechi între Românii din a stînga și din a dreapta Carpaților, sunt mărturii nestrămutate că unul și acelaș suflet românesc răsare, se desface și se 'nfrîpă' către înălțimile aspirațiilor ideale de cultură pe ori-ce petec de pămînt brăzdat, sămînat și iubit de ai noștri.

Imprăștiati, de cînd sîntem pe lumea asta, supt diferite oblăduiri politice, din neam de-al nostru și din neam străin, noi am cunoscut totdeauna ceea ce este al Chesarilor și Crailor care ne stăpîniau și ne mai stăpînesc, dar am cunoscut și am dat și Dumnezeuului etern al sufletului nostru ceea ce este al lui Dumnezeu. Chiar și atunci cînd neamuri vrăjmașe ne-au ferecat strîns de tot și viața trupului și viața du-

hului nostru, cînd brațele noastre munciau pentru străin și graiul străin mijlocia legătura între păcătoasele noastre suflete și între Cel prea Curat, scînteia cea adevărată a vieții noastre ardea liniștit supt cenușa nenorocirilor, și totuși, unii de alții, frații cei buni, nu ne-am pierdut nici pe vremuri și nu ne pierdem nici astăzi, în împrejurări uneori tot așa de grele.

Odinioară încolția numai în cîteva suflete alese, de cărturari, preoți și răsboinici, această conștiință elementară a unității sufletului românesc; astăzi, ea pătrunde tot mai mult păturiile largi ale Romînilor și tot mai deplin îmbracă formele unei conștiințe luminate prin cultură și sigure de sine.

Miile de oameni — printre dinșii fruntași dintre cei dintîi ai vieții culturale și politice din România — cari deteră anul trecut, cu prilejul adunării și expoziției „Asociațiunii“, atîta viață frățească vioaie Sibiului și împrejurimilor sale, aû fost manifestarea sărbătorească a noiei conștiințe de solidaritate culturală a tuturor Romînilor.

Anul acesta, strălucita *Expoziție națională* a Regatului român are din acest punct de vedere o însemnătate și mai mare, — cea mai mare însemnătate pe care o faptă culturală românească a putut-o avea pîn' acum, pentru ai noștri și pentru străini deopotrivă.

Pentru Românii din regat, Expoziția este sărbătorirea înălțătoare și îndreptățită a unei munci obștești neobosite, patru-zeci de ani de-a rîndul, precum și slăvirea celui Rege viteaz și glorios, care prin Domnia

Sa înțeleaptă a condus pe căile cele bune poporul românesc încredințat de providență Lui.

Pentru Românii din alte state, pentru milioanele de frați cari trăiesc în atmosfera amestecată a culturii străine oficiale, privilegiate și a sfoasei culturii românești hrănită din jertfa celor mulți și slabi, pentru acești credincioși cetățeni ai unor state străine, dar și credincioși fii sufletești ai *unui și aceluiaș neam românesc*, Expoziția națională a regatului românesc, pe lângă bucuria de bucuria fratelui, pe lângă mândria națională firească, este și un prilej măreț de credință în vigoarea neamului și de îndemn la muncă pentru eternele scopuri ale culturii naționale unitare.

Pentru popoarele străine, prietene, indiferente sau dușmane, Expoziția este o nouă și statornică cucerire de civilizație, este proclamarea oficială a independenței și a vredniciei românești și din punctul de vedere al civilizației umane moderne.

Românilor în afară de regat, cari au mijloacele necesare, li-se impune ca o *datorie* vizitarea Expoziției: aceeași înaltă datorie morală care trebuie să îndrume la Expoziție pe Românii din regat, datoria de solidaritate cu o manifestație de sărbătoare culturală a neamului românesc celui stăpîn pe soarta lui.

Dar este și o datorie față de sine însuși a fiecărui Român să viziteze Expoziția din București, atât de *plină de învățături*, din toate punctele de vedere, și atât de binevenită ca *mijloc de educație națională*. La întoarcerea din țară și din capitala României, pe care mulți o vor fi

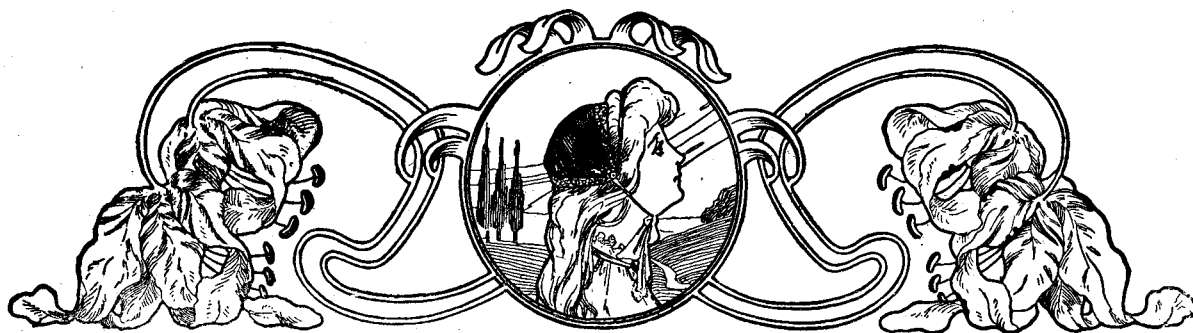
văzut întâia oară, conștiința lor românească va fi de sigur mai largă, mai luminoasă, mai întărită și cunoștințele lor de tot soiul despre regatul românesc, despre puterea muncii românești, despre relațiile României cu statele și cu popoarele străine, vor fi sporit ca prin minune și vor da roade binecuvîntate.

Cu fermecătoarea sa înfățișare de total — un mic oraș foarte estetic și foarte curat, plin de clădiri frumoase, unele monumentale — Expoziția ne fură ochii și ne încântă sufletul; ea se arată astfel ca întruparea fericită a multor visuri mărețe care vor fi îndulcit zilele de trudă — și de neliniște ale generațiunilor trecute. Apoi numeroasele pavilioane, care cuprind activitatea culturală, socială și economică a patru-zeci de ani de înaintare fără popasuri, sunt mărturia tuturor faptelor mari și bune ale unei epoci de istorie românească *încheiată* astăzi, precum unele lipsuri și greșeli inevitabile vor deschide mintea celor chemați a munci de acum înainte și vor oțeli hotărîrea lor de-a înlătura odată și păcatele organice cari le sînt obîrșia.

Nădăjduesc să pot face, în această revistă, o descriere mai amănunțită a Expoziției, cu alt prilej. De astă dată, repet îndemnul către frați să vie s'o vadă cît mai mulți, căci vor vedea un apus de soare mîndru și duios al unei vremi, care aparține de acum istoriei noastre, iar ochii ageri ai unora vor descoperi, pe ici pe colo, și zorile înveselitoare, deși sfoase încă, ale unei *vremi nouă*, mai bogată poate și de sigur mai românească în roadele pe care le făgăduiește.

Dr. ION SCURTU.

PLOPUL.

(Scrisoare.)

» ... Eram foarte bine dispus în ziua aceea a balului. Petrecerile de obicei nu prea îmi plăceau, dar în seara aceea trebuia să se întâmple ceva însemnat în viața mea. Și, ca la o deosebită solemnitate, simțeam că pregătirea va fi lucrul de competență, cel mai greu.

Cu visurile, cu o scrisoare pe care de zece ori o începusem și la urmă o lăsasem neisprăvită, vremea trecu, și băgai de seamă că amurgul a venit și eu încă nu m'am pregătit. Surorile mele erau gata și așteptau drepte și albe pe scaune, iar mama, văzându-mă zbârlit, ca de pe altă lume, pocni din palme, își făcu cruce și-și înălță ochii la cer.

Mă repezii ca o furtună în toate părțile: eram cavalier și trebuia să fiu la moment gata!

E-ei? ai de făcut? — Cămașă curată cu greu găsi... un guler cam larg într'un fund de săltar... Butonii împărțiți în toate părțile cu greu îi adun... Parcă ași fi osânditul care aveà a păzi turma de epuri! ... Manșete până în vârful degetelor... mănuși albe, foarte albe... Socot că-s gata, vreau să mă îndrept spre oglindă, când un

gând îmi fulgeră prin minte: trebuie să mă pieptăn... Dau fuga la gavanoșelul cu pomadă, vâr degetele în el, întind unsoarea și-'mi ciufulesc, îmi ridic vâlvoiul într'o clipă tot părul din cap... Acu mă uit în oglindă, și, cu pieptenele, îmi aleg o cărare dreaptă, foarte dreaptă, ca un adevărat tinăr care vrea să facă o cucerire.

Mă priveam destul de mulțămît în oglindă — când, ce să vezi, credeam că-i o părere... mi-se pare că... o, da! lipsește cravata... Ia-o de unde nu-i... Dar noroc că mi-am adus aminte... Pe masă nu-i, pe scaun nu-i, nici sub pat... Mă scol nemulțămît de pe fotoliul în care mă trântisem... Cravata ese la lumină, pe fotoliu, destul de boțită...

Mi-am pus cravata. Foarte bine... Mă uit în oglindă iar, și prind a râde... Mi-se părea că nu-s tocmai urât... Uite, cărarea foarte regulată, uite obrajii rumeni, și chiar și mustața parcă-parcă e ceva mai răsărită decât de obicei...

Dar tot a mai rămas ceva. Eram să es cu ghețele nevăcsuite. Atâta-mi trebuia! Dau năvală la bucătărie, mă învărt, mă sucesc, mă las în genunchi, mă întind

pe sub pat . . . tocmai în fundul subpatului și vacsul ! De-ar ști mama că mă trântesc la pământ cu pantalonii cei noi, negri ! — Umflu peria, scuipe, dau pe botine, lustru ceva pe dinainte, dinapoi rămâne în uitare, — dar n'are a face, când e omul grăbit, merge și așa.

Dar acum altă belea. M'am murdărit pe mâni. Nu-i nimic; mânușile să trăiască ! Pun mânușile, ridicând pe sus mâinile și mișcând în toate felurile degetele, apoi năvălesc în odaia cea mare și strig cât ce pot, vesel : »Gata !«

*

Asta s'a întâmplat foarte de multă vreme, când eram tinăr, un copilandru, și când îți ziceam *dudue Olimpie* . . .

N'ai băgat niciodată de seamă, în acele vremuri, ce înmlădiere caldă avea glasul meu când rostea domol, parcă le primea din inimă, aceste două vorbe . . . Îmi bătea inima, închideam ochii când le rosteam: *Dudue Olimpie* !

Poate a fost mai bine, că n'ai înțeles dragostea tainică a tinereții mele, tu fata mândră și sărbătorită a târgușorului nostru. În viforul vieții, până acum poate să ducea și fericirea aceia. Așa, acum în amurg, o slabă lumină vine din trecut ca un zimbet, și un gând naște : puteam să fiu fericit ! Așa de puțin noroc am avut în viață, așa de sărac în clipe luminoase am fost, încât gândul că ași fi putut și eu să am o bucurie mare, mă grăbesc a-l primi ca pe o mângăietoare solie.

Dar tu poate trăsari uimită, cu același gând. În necazurile vieții tale, această veste a unei tainice iubiri de demult se strecoară, te înfășură ca o adiere de pe florile mormintelor. Rămii pe gânduri, cu ochii pe aceste foi de hârtie, și te întrebi : când ? cum ? — Da, e plăcut să te afunzi așa în trecut înflorit, la sfârșit de toamnă, cu ochii rătăciți pe livezile galbene, pe când

zvonuri moi, depărtate cântece melancolice, se înalță în văzduhul liniștit, în lumina aurie, și vin, abia ajung murind până la tine. E plăcut să stai așa și să ascuți ca pe o baladă, în tristeța toamnei, povestea dragostei mele.

*

De bună seamă, nu-ți mai aduci aminte de peripețiile balului aceluia, în alt târgușor, într'o mulțime înfierbântată de oameni, în larma muzicei și a glasurilor. Eu, cu tremurul inimei mele, abia mă strecuram de ici, colo, ca să te pot vedea surizătoare în lumina puternică a luminărilor. Și poate nici de întoarcerea trăsurilor nu-ți mai aduci aminte, în zori de zi, când răsăritul era spintecat de o sabie înflăcărată, când ne-am oprit pe deal, deasupra târgușorului nostru și deasupra Trotușului, lângă plopul cel uriaș.

Făceau popas șase trăsuri încărcate, și noi doi ne alesesem din învălmășală și pășeam pe drum, încet, prin aerul limpede și răcoros al dimineții.

Plopul tremurător, bătrânul plop, era o minune și o mândrie pentru un târg întreg de oameni. Trunchiul gros abia îl puteau cuprinde, întinzând brațele, patru oameni. Și ramurile dese se înălțau nesfârșite, voiau parcă să spargă cerul. Și frunzele dese, mărunte, neconținut tremurau, acolo în vârful dealului, deasupra câmpiei, neconținut șopteau și alegeau o slabă și dulce melodie, sclipind în soare, sclipind în umbră ; cântau și când văzduhul era neclintit și părea atunci că un suflet lăuntric al plopului poartă nemăsurata povară de frunze dese.

Încet, intrarăm sub bolta plopului, sub tremurul frunzelor. Se înflăcăra răsăritul tot mai tare și târgul se lămurea negru pe vâlvarea zării. Și eu pășeam lângă tine și ascultam cum îmi bate inima în piept. Ridicam din când în când ochii și te priveam : mă uitam îndelung la fața

albă, rumenită ușor în umerii obrazilor, la ochii negri, mari, cari priveau înainte, neclintîți, ca într'un vis. Și cum crește pojarul răsăritului, crește și în mine un tremur mare, crește și în mine puterea unui val care bate în zăgazuri, și-mi venea să strig acolo, lângă tine, în cuvinte de foc iubirea care mă mistuia.

Dar frunzele popului uriaș susurau domol deasupra. Erau șoapte vii, și parcă răspundeau chemărilor mele lăuntrice. — N'am gemut, n'am strigat. Am șoptit ușor:

»I-a auzi cum murmură plopul...«

Tu priveai înainte, cufundată în gândurile tale. Și eu iar m'am cutremurat când am rostit abia auzit:

»Dudue Olimpie...«

Și nici de data asta nu m'ai auzit. Era în aceste două cuvinte îngrămădită atîta patimă, așa de tare tremurau, încât, dacă le-ai fi auzit, ai fi înțeles ce foc mă ardea de vreme multă, și te-ai fi plecat spre mine.

Dar tu n'ai auzit. Și ne-am oprit sub bolta largă de frunze, lângă trunchiul uriașului. Și în durerea mea nu mă mai uitam la tine; ascultam susurul frunzelor; priveam, în creșterea luminii răsăritului, cum pe o margine de câmp a înflorit așa de multă păpădie, încât se părea că deasupra erbii a căzut o ușoară ninsoare; priveam după aceia mai departe, spre cimitirul târgușorului nostru, trist cimitir spre care mă purtam cu gândul celor optsprezece ani ai mei... Crucile strâmbe păreau ființe dureroase, care se apleacă plângând, cu brațele întinse în laturi, asupra mormintelor...

Și așa, tu n'ai auzit și nai înțeles, — și niciodată n'ai știut ce dragoste cumplită mă poartă pe drumurile tale!

*

Iar acumă multă, multă vreme a trecut de atunci, dudue Olimpie! Și, în zi palidă de toamnă, citești aceste mărturi-

siri, și rămâi pe gânduri, cu ochii negri cufundați în întunerecul trecutului, spre clipa *aceia* picurată în veșnicie.

Stai pe gânduri la fereastra deschisă și numeri anii cari sau strecurat. Întrebi trecutul cu durerile lui, cu amarurile lui, și poate cauți a înțelege ceva din aceste mărturisiri târzii.

... Am fost, dudue Olimpie, azi până la uriașul plop sub frunzișul căruia mi-a tremurat în tinerețe inima. Și acolo, lângă el, mi-am adus aminte de durerea mea, de sfioasa murmurare a celor două cuvinte.

Prin plop sute de erni și-au dus nedomolitele mâinii ale vijeliilor; prin plopul uriaș în sute de primăveri a trecut vântul învierii! și într'o primăvară și noi ne-am oprit o clipă supt el. Ca o fință vie își tremura necurmatul murmur, sugăa pământului râul de vieață care urcă până în cele mai mărunte ramuri, spre cer; și iată că în primăvara aceasta bătrânul a murit; izvorul vieții a secăt; frunze n'au mai dat pe crengi; și ramurile goale au rămas negre, îndreptate spre cerul adânc, triste și pustii...

M'am oprit cu inima îndoită în locul unde m'am oprit și odinioară. Pe iarba arsă a costiței falfăia, la o adiere ușoară, rețeaua întinsă, argintie, a painjenişului de toamnă; un stol de grauri, tremurând, se pierdu într'un zbor grăbit spre cer; și în singurătatea locului, într'un târziu, veni o aburire de vânt, care trecu ca un gemăt dulce prin ramurile negre de deasupra mea...

Ș'acolo, lângă mort, m'am gândit la tine și la duioasa dragoste a tinereții mele...«

— — — — —

MIHAIL SADOVEANU.

Cronică politică.

Desbaterile în camera ungară.

Ne interesează numai acele desbateri, cari să ocupă de cestiunea noastră națională, ne interesează numai motivele, cu cari să încearcă guvernării zilei de azi, să-și justifice punctul lor de privire într'o chestiune așa de arzătoare, așa de dreaptă și așa de loială. Nu suntem desiluzionați de felul, cum ei pot să-și atribue roluri, cari nu cadrează cu situațiile, ce ocupă și nu răspund intereselor adevărate ale statului, căci suntem deprinși a cunoaște de ce sentimente și raționamente sunt ei conduși, dară suntem adânc revoltați de cinismul frivol, cu care desconsideră starea faptică și desconsideră înseși dispozițiile legii.

Ministrul președinte Vekerle declară în plin parlament — fără să-și facă cel mai mic scrupul dintr'asta — că legea de naționalități, care și de altfel conține minimul pretenziunilor noastre, nu o va executa în întregime.

Și aceasta o spune într'un stat constituțional un ministru responsabil, chemat prin poziția sa să păziască ordinea de drept și să îngrijească de executarea conștiințioasă a legii! Și o spune aceasta pe motiv, că nu admite corpuri deosebite de naționalitate și rassă.

Ca și cum naționalitățile le-ai putea opri în desvoltarea lor prin aplicarea ori neaplicarea paragrafilor! Ca și cum fără de vigneta de aprobare a domnilor ministri, nu s'ar' putea face *evoluția naturală* a popoarelor.

A! dar' dl ministru Wekerle nu vrea să știe de evoluție naturală, el persiflează provocarea deputaților noștri la drepturile naturale și nu admite decât baza istorică,

de unde însă bineînțeles pe noi ne eschide, căci altfel cum ar găsi deosebirea, pe care o caută. Ei bine, putem să asigurăm pe dl ministru, că deosebirea indicată între noi și între Unguri de fapt nu există, că temeiul de drept istoric, pe care stau Ungurii este și al nostru și că nici astăzi nu avem intențiunea să schimbăm aceste baze, și astăzi vrem să susținem unitatea de stat cu caracterul seu istoric atât de potrivit exprimat de întâiul rege al Ungariei cu cuvintele »regnum unius linguæ imbecillum est.« Dar ca să nu rămăie nedumerit dl ministru asupra acestor enunțiațiuni îl conșultăm, să pătrundă temeinic în spiritul ideilor moderne, pe cari promite a-le realiza, și să va convinge atunci, că multe din acele așa zise drepturi istorice, în lipsa îndreptățirii lor etice nu pot forma acel substrat juridic, la care să te poți cu drept provoca; atunci ar recunoaște, că contribuția de sânge și de bani pentru susținerea și înflorirea patriei, constitue cel puțin atâta bază la apropierea dreptului istoric, câtă constitue spre pildă nu da stăpânire; atunci ar observa, că nu există popoare și clase privilegiate, nu ar mai aminti de uniunea celor 3 națiuni și 4 confesiuni ardelenene și nu ar susține, că trecutul nostru istoric începe cu anul 1848! Atunci ar vedea dl ministru, că provocarea la drepturile naturale nu e tocmai bazaconie, și că există oare-care raport între drepturile naturale și drepturile istorice.

»Fiecare desvoltare istorică nu este altceva — zice Hegel — decât un pas înainte în conștiința libertății!« Și conștiința libertății de altă parte nu este altceva decât chiagul drepturilor istorice! Provocarea deputaților noștri deci, la drepturile naturale, este provocarea la conștiința libertății popoarelor, ce reprezintă, conștiință, care tocmai așa este un product al istoriei, pe cum sunt drepturile positive.

De această conștiință trebuie se țină seamă ori-care bărbat de stat, dară trebuie să țină și mai mult seamă acela, care se laudă, că vrea să steie în serviciul ideilor moderne.

Ori trăim astăzi epoca, când ideia individualismului este cea mai ardentă problemă, este punctul de emanațiune pentru înțelegerea, pentru justificarea și pentru rezolvirea tuturor chestiunilor deschise, atât sociale cât și politice.

În numele acestei idei își reclamă astăzi femeile emanciparea, în numele acestei idei să varsă atâta sânge sub ochii nostri pe jumătate teritorul Europei.

Numai la noi, unde e mai subțire firul, să nu ni-se recunoască individualitatea noastră proprie? Și aceasta în interesul unității de stat?

Dar' oare interesul unității de stat, nu este mai curând unitatea în simțire și în gândire provenită și bazată pe iubirea sinceră a popoarelor conlocuitoare?

»Iubirea tinde la unitate, egoismul este izolare — zice Schiller în una din scrisorile sale filozofice — iubirea este concetățeanul stăpânitor într'un stat liber în dezvoltare, egoismul un despot pe un teritor pustiu.«

Stat național.

Bánffy, nesațiosul Bánffy, crede, că a spus un lucru mare, când se provoacă cu atâta convingere în sprijinirea sistemului de desnaționalizare la tocita frază: că numai statele naționale au îndreptățire de viață. A spus-o aceasta în repețite rânduri și nu observă, că-și taie însu-și creanga de sub picioare.

Noi, cari suntem naționaliști, înainte de toate vedem în aceasta formulă triumful naționalismului. Este același lucru, ce-l spune Mancini așa de clar, că naționalitatea este mai presus de formele de stat, că naționalitatea este cauza eficientă iar statul efect al acestei cauze.

Dacă numai statele naționale au îndreptățire de viață, însemnează, că nu există cultură, progres și nu există scop, decât numai dacă sunt naționalicește individualizate.

Perfect de acord!

Rezultă însă de aci, nu nimicirea naționalităților. căci aceasta ar fi logică prea à la Bánffy, ci rezultă de aci recunoașterea cea mai desăvârșită a organizării naționalităților ca corpuri distincte.

Și aceasta nu ar atinge de loc unitatea statului, căci aceasta să poate face *cuminte*, fără să tocăm în cap nici statul, nici naționalitățile.

Or dacă Bánffy este așa de naționalist, pentru ce nu caută, cari sunt formele încă-pătoare a-le naționalității și va vedea atunci, că sunt astfel de forme în cadrul cărora naționalitățile să pot desvoltă liber, fără să fie atinsă cât de puțin suveranitatea statului.

Tendența naționalității nu este numai decât constituirea sa în stat independent, căci sunt diferitele forme autonome, cari pot să substituie aceasta necesitate în chip desăvârșit.

Interesele comune apoi, cari într'un chip așa de strâns ne leagă pe unii de alții, și cari cu siguranță ne vor lega încă multă vreme înainte, sunt garanții tari, că nici odată nu să vor alimenta între noi tendențe de separațiune, lucru, ce de altfel a fost accentuat și de bărbați de stat maghiari, în tot cazul mai departe văzători ca dl Desideriu Bánffy.

Ce altă înfățișare ar lua numai decât starea lucrurilor la noi și ce factor important ar deveni în concertul popoarelor europene națiunile înfrățite: Românii și Maghiarii!

Ce ușor s'ar ajunge ca și în politica externă să-și aibă politica lor independentă, proprie, aceste două neamuri, și nu să fie vecinul apendice al intereselor și caprițiilor celor mari spre sigura lor nimicire. La aceasta însă nu să poate ajunge,

decât stabilind hotarele până la care să poate merge în pretenziuni și în concesiuni pentru a satisface deopotrivă și egoismul și altruismul. Căci în realitate egoismul și altruismul nu sunt absolut despărțite de olaltă, ci ele să influențează și-si statoresc marginile împrumutat.

Pentru stabilirea acestor hotară, distinsul scriitor german Dr. M. Kronenberg, în opul său »Ethische Präludien« recurge la concepțiunea »Personalității morale« și continuă astfel: »sub punctul de privire al *egoismului* postulatul etic universal va fi: constată ființa ta proprie, înalță-o și desvoaltă-o la puterea și înflorirea cea mai mare posibilă — până la punctul, unde tu ești în pericol să ameninți, sau chiar să superi și să nimicești integritatea personalității morale a altuia; și tocmai acest postulat etic sub punctul de privire al *altruismului* va fi: fă celorlalți tot felul de bine, servește cauzei de obște, omenimii, și fi gata pentru ea la orice sacrificiu, în caz extraordinar chiar și la sacrificiul vieții, — dar nu la jertfirea personalității».

Așa scriu reprezentanții ideilor moderne, așa dar numai așa vom putea ajunge și noi la înțelegere, ori-cât de mare i-ar fi supărarea domnului Bánffy.

A. C

Foi răslețe

din istoria noastră ardeleană, neștiută încă.

Doi învățați și scriitori de-ai noștri, cunoscuți de toată lumea cărturarilor din Ardeal și din Ungaria și totuși prea puțin cetiți de aceiași lume cu totul nelacomă în ale hranei sufletești, d. Nicolae Iorga și d. Dr. Augustin Bunea au merite din cele neperitoare pentru cercetarea, descoperirea și înfățișarea luminoasă a istoriei Românilor din regatul Ungar. Scrierile lor numeroase ar trebui să pătrundă drept mană cerească

în bibliotecile oamenilor noștri cu carte și ochii acestora ar trebui să se aplece ziua și noaptea, cât de des, asupra slovelor nouă ale faptelor vechi. Opere ca aceea a D-lui Dr. Bunea despre *Episcopul Klein* sau ca *Sate și preoți din Ardeal* a D-lui Iorga, sunt isvoare de mîna întâi și pentru oamenii noștri politici. Acest adevăr, în deosebi, ar fi bine să fie lămurit odată în presa ardeleană și poate să încerc eu însumi a face începutul; dacă, scriind și alții, dela noi de-acasă, aș fi întrecut, mulțumirea mea ar fi deplină. Un preț deosebit au pentru noi Ardeleanii și multe din foarte multele publicații de documente ale d-lui N. Iorga, precum de pildă *documentele bistrițene*.

Cu alergările și cercetările sale apostolicești, neobosite, de-a lungul și de-a latul pământului românesc, d. Iorga scoate adeseori știri din cele mai interesante de prin ungherele cele mai uitate ale bisericilor noastre vechi.

Acum de curînd, cu prilejul unei călătorii în Ardeal, și a unui scurt popas la Deva, d. Iorga a constatat că vechea biserică românească de acolo este înălțată de neamul domnesc al Cantacuzinilor, din care se trage actualul prim-ministru al României, — căci iată ce-a transcris d-sa în vol. XIII din »Studii și Documente«, Cp. 87, care va apare în curînd.

Pe un *Apostol* din 1683 al bisericii devene stă scris cu îngrijita slovă bătrânească precum că: »Acest Apostol l-au cumpărat popa Pătru ot Deva cu patru lei și un tultu, din bani cari au datu *Măriia Sa Gheorghie Cantacuzino* pomană la *biserica Devei, fiind titor Măriia Sa și neamul Măriei Sale*, ca să să pomenească neamul Măriei Sale la aciastă sfîntă biserică; iară cine ar îndrăsni a o lua dela aciastă biserică, să fie anathoma de 308 părinți sfinți; 1721, Fevruarie 2 zile«.

Pe o *Biblie* din 1688 păstrată în aceeași biserică, d. Iorga a mai descoperit o prea interesantă notiță a unui vechi preot românesc contemporan evenimentelor dela 1848, care preot scrie pe frumos grai patriarhal următoarele:

»Iară după ce odată să biruisă puterea Ungurilor, venind din Țara-Ungurească un ghenereal ungur cu nume *Biem*, aū biruit Țara-Ungurească și tot Ardealu cu Unguri săi, atit pe aī Impăratului, cit și pe Români; *numai un prefect cu nume Avram Iaucu aū ținut bătae cu Unguri în partea Moșului, Muntenilor Abrudului și Ofănbăii, carele aū și bătut în trei rînduri pe Unguri ce s-aū fost dus pe el mulțime multă ca să-l birue; i-aū bătut, zic, foarte rău, într'atit cîl nice p'aproape de partea Moșilor nu cutează Unguri să prea șază.* Iară în anul 1849 după Simt petru, venind ajutor dela Innălțatul Inpărat Muscănesc Nicolae, și în jos de la Innălțatul nostru Inpărat cel tiner Franți-Iosif, în care de odată să frînsă puterea Ungurilor, fujind cei mai mari aī lor pe la Turci și pe alte locuri străine»...

Care dintre noi, care dintre Ardeleni cu dor de carte românească, nu se induioșează și nu se umple de mulțumire cunoscînd asemenea vestī din bătrîni de-ai nostri? Și n-ar fi oare potrivit ca ele să înlocuiască în sfîrșit cel puțin acele »varietăți« și »felurimi« și »ciudățenii« ale gazetelor noastre ardeleni și ungurene care ne știu povesti cu atîta bielsug despre cutare monștrii fără cap sau cu două ori mai multe capete, despre cutare viței cu picioare de om și despre cutare oameni cu cap de vițel, tot atîtea abnormități ale naturii care n-aū nici în clin nici în mîneacă cu menirea *culturală* a presii?

Intreb și eū, așa, într'o clipă de sinceritate și de colegialitate față cu foștii mei tovarăși de gazetărie...

Sc.

Cîntec de primăvară.

Yezi, vezi, revine primăvara,
Țresare inima de dor,
Bătrânii munți privesc în urmă-i
Iar' luncile s'aștern cōvor.

Așa-'mi apari și tu copilă,
Frumoasă, albă ca un crin,
Eu cat duios în a ta urmă,
Cuprins de-un farmec dulce lin.

Aș vrea să-'ți ies cu flori 'nainte,
Cu glas de vraje să te chem,
De-apururi să-'mi rămâi aproape,
De-apururi dragi să ne avem.

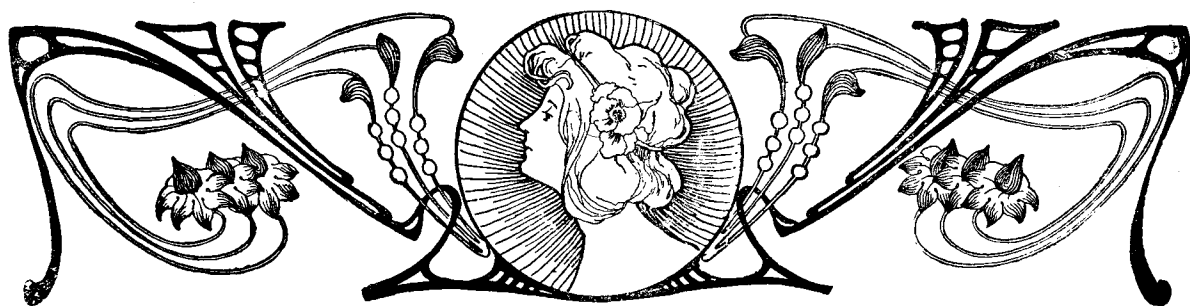
Ai fi regina primăverii,
Ai fi mai mîndră decât ea,
Isvoarele s'ar' bate, Doamne,
Să cînte fericirea ta.

Dar' vezi, e iarnă-'n al meu suflet
Atîtea visuri ce-am pierdut,
Am cheltuit atîtea doruri
De-atîtea-ori nepriceput.

Că'mi pare mai cuminte lucru,
Să las deschisă calea ta,
De-a fi să mai revii vr'odată
Mă vei află!

ALCO.

Cei trei.

— Noroc, filistări!

Și doctorul izbi ușa cu putere, răsând de cei doi tineri, cari tresăriră din somn, sărind ca mușcați, din așternut.

— Bine-ai venit, doctore. d'apoi cum vii tu așa în casa omului, cu noaptea în cap, fără să ne avizezi măcar cu o vorbă, începui cel mai tânăr, care să desmeteci mai întâiu.

— Celalalt îi întinse mâna somnuros, ștergându-se la ochi într'una și strâmbându-se.

— Haid îmbrăcați-vă, că e la șapte. O să stau vr'o trei zile pe aici. Iacă, n'am nici o treabă, dar mi-s'a făcut dor de oraș mare și de voi.

Cei doi prietini — un iurist și un filosof — se îmbrăcară în pripă și porniră la dejun împreună.

Doctorul — putea fi om ca la treizeci-și-cinci de ani — le era prietin bun. Cum nu erau în împrejurime alți universitari, legase cu ei o prietinie foarte intimă, în care deosebirea de vârstă dispăruse cu totul. Rămas văduv, după un an de căsnicie, el avea lipsă de acești »buni băieți« cum îi numia el, cu cari discută mult și din când în când se mai încurcau și la

câte un chef mai mărișor. În vorbele, în gesturile, în toată înfățișarea celor doi tineri, se vedeă pe sine însuș întinerit cu 10—15 ani, amintindu-și vremile bune dela universitate, când nu cunoștea viața, decât suprafața ei strălucită, scăldată în lumină.

Și, pe de-asupra, mai erau două firi cu totul diferite: iuristul un cinic și jumătate, își batea joc de toată lumea și de sine însuș, în vreme-ce filosoful era un idealist, strecurat din greșală din veacul cavalerilor romantici în noroiul veacului luminii. Doctorul, care era un ciudat amalgam din aceste două extreme, ascultă când pe unul, când pe celalalt și râdea cu zimbetul lui împăcat și de cinismul unuia și de opintirile romantice ale celuilalt.

Vorbia rar și cumpătat, clipind des din ochii lui mici, de după sticla țvichărilor.

— Noa filistări, ceva creștari aveți voi, ce? Și scoasă două hârtii de câte zece.

Ei refuzară.

— Primiți, mă, ce dracu! Împrumut, auzi mă, împrumut. Azi-mâne isprăviți și voi și apoi vă achitați, frumos... Să-mi faceți un program pentru ziua de azi și pentru mâne — bineînțeles, vă dispensez totodată și dela cercetarea prelegerilor!

Ce mai vorbă — program! Bani să fie, că programul vine el dela sine!

Și porniră rasna prin oraș, începând cu o baie în Buda și oprindu-se apoi în restaurantul de alături, la o bere.

Pe drum doctorul vorbea puțin, ascultând explicațiile celor doi tineri, cari făceau pe Ciceronii. De câțiva ani încoace, orașul luase cu totul altă înfățișare. Iși amintea de clădirile cunoscute, cari dispăruseră ca prin farmec. Alte nouă se înălțau în locul lor, îngropând cu strălucirea lor, o bună parte din amintirile lui din tinerețe...

— Uite, aici în colț ne întâlnim la dejun... dincolo, în clădirea cea veche, ne beam halbele de bere și făceam politică și literatură. Ne certam strașnic și ne împăcam pe urmă, ca să reluăm iarăș șirul discuțiilor fără sfârșit... Frumoase vremuri, măi băieți, frumoase vremuri... Numai odată ești de două-zeci-și-unul de ani!...

Doctorul tăcu, obosit par'că de povara amintirilor, cari isvoriau cutropitoare din trecutul plin de lumină, ca dintr'un soare, care asfințește...

În gândul lui, căută prilej de ceartă pentru prietini lui, pentru acele două firi deosebite, cari, într'un mod cu totul ciudat, se întregeau par'că.

— Apoi inelu ăla de unde l'ai hăzăzit, frățioare? — întrebă de odată.

Iuristul, prevenind răspunsul celui cu inelul, replică:

— Ce, tu nu știi? E amoretat, domnule, minune mare... Scrie versuri, știi cu ochii sgăiți la lună; m'am luat de-o groază...

Filosoftărul avu un gest împăciuator: — Nu-l crede... Un început de dragoste, atâta tot. — Actul întâiu, doctore, îți spun eu, o să urmeze încurcăturile dramatice, catacliza — ori-cum îi zice — și o să-l vezi pe ăsta încă un fel de Romeo zăpă-

cit... Că destul eră el de zăpăcit doar și până acum.

Gestul filosoftărului, mai nervos de astă dată, fu o provocare fățișă. O discuție vehementă se porni, cu intreruperi continue.

— Măi băieți, le zice doctorul cu un zimbet împăciuator, nu vorbiți amândoi odată, că nu puteți ajunge la nimic. Da să luăm lucrurile pe rând. Spune tu ce ai de zis despre femei și căsătorie, pe urmă să vorbească apoi celalalt.

I.

Și romanticul începù:

— Iubirea e predestinație. Plato spune undeva, că bărbatul și femeia au format la început un singur trup; erau așa de fericiți și de puternici atunci, încât zeii, învidiindu-i, i-au despărțit. A venit pe urmă Eros le-a vindecat rănilor sângerânde, învăluindu-i în mreșile iubirii... Astfel omenirea, prin legăturile iubirii, ajunge la o fericire, pe care răii pot s'o învidieze și astăzi încă. De aceea în primăvara vieții — în nopți cu lumină de lună — simți așa un dor nedeșluit, o dorință vagă. Sângele tinăr, ca un vin tare îți trece arzând prin vine, și din lumea ce trece alături, deodată se desprinde o ființă eterică — ea.

— Cu E mare, intrerupse, iuristul

... și atunci tresari ca dintr'un vis vrăjit. Înțelegi că ființa aceea ți-eră menită din leagăn, că o căutai, fără să știi, de îndelungă vreme, și când o întâlnești pentru întâia oară, știi că pe ea o căutai. Are ceva deosebit de luminos în ochi, în toată înfățișarea ei — glasul ei are nuanțări argintate, — și e de ajuns o privire, ca să-i fi sclav. Lumea întreagă rămâne în umbră și singurul punct luminos e dulcea prietenie a acestor două suflete, cari se înțeleg pe deplin: »Pe când eram în lume, tu singură și eu«... Căsătoria desăvârșește iu-

birea aceasta, care e în stare să țină piept cu toate zăgazurile din lume și să aleagă mai bucurios moartea, decât despărțirea. Un mit vechiu spune, că Iubirea și Moartea sunt frați... Bărbatul pornește în lupta pentru trai, cu îndoită forțe, căci muncește pentru doi acum, în curând pentru mai mulți poate... Și când se întoarce acasă obosit, nevasta iubitoare îi șterge fruntea brobodită de sudoare, îi așterne masa cu dragoste, îi zimbește, ca să-i alunge norii îngrămădiți în creșturile frunții... Ce-ți mai pasă atunci de lume? Nu-ți ajunge, îndesularea la căminul tău? Cu cine schimbi atunci? Femeia e un inger; viața familială e singurul rost al vieții...

II.

— Ai isprăvit? întrebă celalalt, care în decursul acestei tirade romantice avea un neîntrerupt zimbet de Voltaire mititel?

— Da!

— Ei bine, din capul locului, iubirea nu e predestinație. De o mie de ori nu. E, mai bine zis, un fel de alucinație, dragul meu. Dovadă, că îndrăgostiții rămân mirați, când încep a li-se deschide ochii. Dragostea e mai mult o obicinuire. O-vezi azi, o vezi mâine — și te pomenesti, că poimâne ți-e dor s'o vezi iarăș. Pentruce nu ți-se face dor de femei pe cari nu le-ai văzut nici odată? Și pentruce nu te prăpădești după frumseți văzute în treacăt? Da, în clipa dintâiu tresari — acesta e singurul lucru adevărat, din tot ce ai spus — pe urmă dacă n'o mai vezi, o uiți și pace bună, iar dacă o vezi prea des, și ai privilegiul să vorbești cu ea, te obicinuești

și atâta tot. Și trebuie să fi cu ochii deschiși, căci Don Chișoții cari umblă cu ochii în stele, o sfârșesc în urma urmei ca simpli muritori, cari ne-au dat și prilej la unele zimbete... Căsătoria în sfârșit, e un contract, ca ori-care altul. Părerea mea de altcum e, să se însoare omul cât mai târziu, să cumpănească bine lucrul și numai după aceea să iscălească contractul. De-o-camdată nici nu mă gândesc la așa ceva.. colo peste vre-o zece-cincisprezece ani, când îmi vor fi sărit din cap toate prostiile tinereței și când voi vedeă lucrurile așa cum sunt, voi afla și eu pe cineva — poate numără și peste douăzeci de primăveri — și-i voi zice: »Vrei să fim *prieteni*? ... Vrei să fim tovarăși în bucuriile și durerile vieții?» Și va vrea; ori, la nevoie, o să vrea alta, ceea-ce nu înseamnă încă o nenorocire...

Iubirea e o amăgire; femeia poate să fie o bună tovarășă a omului în viață — inger nu, căci ingerii nici n'au sex din capul locului — iar căsătoria la vrîsta judecății depline, e fără îndoială un lucru foarte cuminte. Dar pentru aceea nu e nici o nevoie să încaleci pe Rosinanți, nici să ia-i ghitara sub-suoară, ori lancea, ca să te năpustești asupra morilor de vînt...

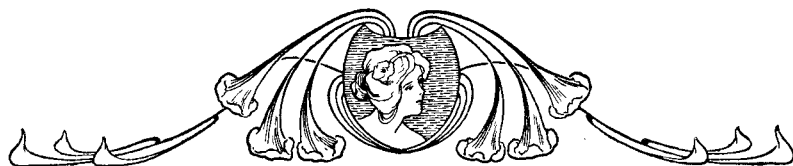
III.

Doctorul nu zise nimic o vreme, zimbînd cu înțeles de după sticla ochelarilor. Intr'un târziu abia zise:

— Măi băieți, *amîndoi* aveți dreptate!

Și tinerii se uitau cu mirare la el, neînțelegînd, că doctorul spusese un mare adevăr.

AL. CIURA

Câțiva oratori contemporani.

Impresiunile unui stenograf.

Aș împărți în două grupe mari pe oratorii nostri contemporani: cei cari au darul de a goli sala în fața căreia iau cuvântul, fie pentru că vorbesc rău fie din lipsa de indulgență a publicului pentru debutanți; auditoriul pentru această categorie, reducându-se de cele mai multe ori la stenograful, condamnat a trece la nemurire pe orice orator, și a două grupă: cei cari țin încordată atențiunea publicului înaintea căruia vorbesc.

Mă voi ocupa numai de această din urmă clasă studiind pe acei oratori numai pe cari, având prilejul să-i stenografiez mai des, i-am putut studia, bine sau rău.

Aș face în această a două clasă următoarele subdiviziuni:

a) Oratorii cari pot ori când improviza un bun discurs: D-nii B. Delavrancea, T. Ionescu, N. Iorga. (citez în ordinea alfabetică).

b) Oratorii cari țin discursuri bune, dar neimprovizate. D-nii Mih. G. Cantacuzino, Alex. Florescu, Simion Mehedinți.

c) Oratorii care-și rostesc discursul ca și cum ar citi o bucată literară: Dnii T. Maiorescu și Al. Marghiloman.

d) »Debaterii«, cei cari fără pretențiune la talent oratoric, țin discursuri bune pentru lămurirea unor chestiuni: D-nii P. P. Carp, Sp. Haret.

e) Oratorii cari pe lângă stenograf ar avea nevoie și de un cinematograf: Dl P. Misser.

f) Oratorii imposibili de stenografiat: Dl. P. S. Aurelian, și A. D. Xenopol.

a) *Să începem cu categoria rară și frumoasă a celor cari pot ori când ține un bun discurs, singura care poate aprecia un bun stenograf.*

Dl Barbu Șt. Delavrancea este dintre toți oratorii pe cari i-am notat, cel mai iubitor al formei, cel mai stăpân pe arta oratorică și știe, prin gesturi largi, prin intonațiunile vocii, să dea deosebită putere cristalizării ideilor.

Venind la tribună, îi place a se rezemă cu mâna dreaptă de masa dela care

vorbește, stând la stânga ei; mâna cealaltă, o ține în buzunar, picioarele le încrucișează. Apleacă apoi capul, se uită în pământ, îndesând bărbia-i în guler, reflectează câteva clipe și ridică apoi ochii săi frumoși albaștrii, privind mulțimea și începe a vorbi grav, cu o voce catifelată, care prin ea însăși te farmecă; din ce în ce se încălzește de propriu-i subiect, de tablourile pe care le zugrăvește ca un artist și cărora le dă deosebită viață prin gesturile sale, prin intonațiunile vocii, nazalizând puțin, prin număroasele antiteze ce presară. Își trăește discursul, se încălzește de focul ideilor în general pesimiste, bănuitoare de oameni, ce prasară, și în curând fruntea i-se acopere de sudoare ce lunecă pe tâmpile, se adună în vârful barbișonului imperceptibil și picură la pământ.

Dl Delavrancea este oratorul care impresionează mai puternic marele public, care-l ascultă cu gura întredeschisă, privindu-l cu ochii holbați, legănându-se de fiecare armonie de fraze, urmărindu-i fiecare gest, imitându-le în mod reflex.

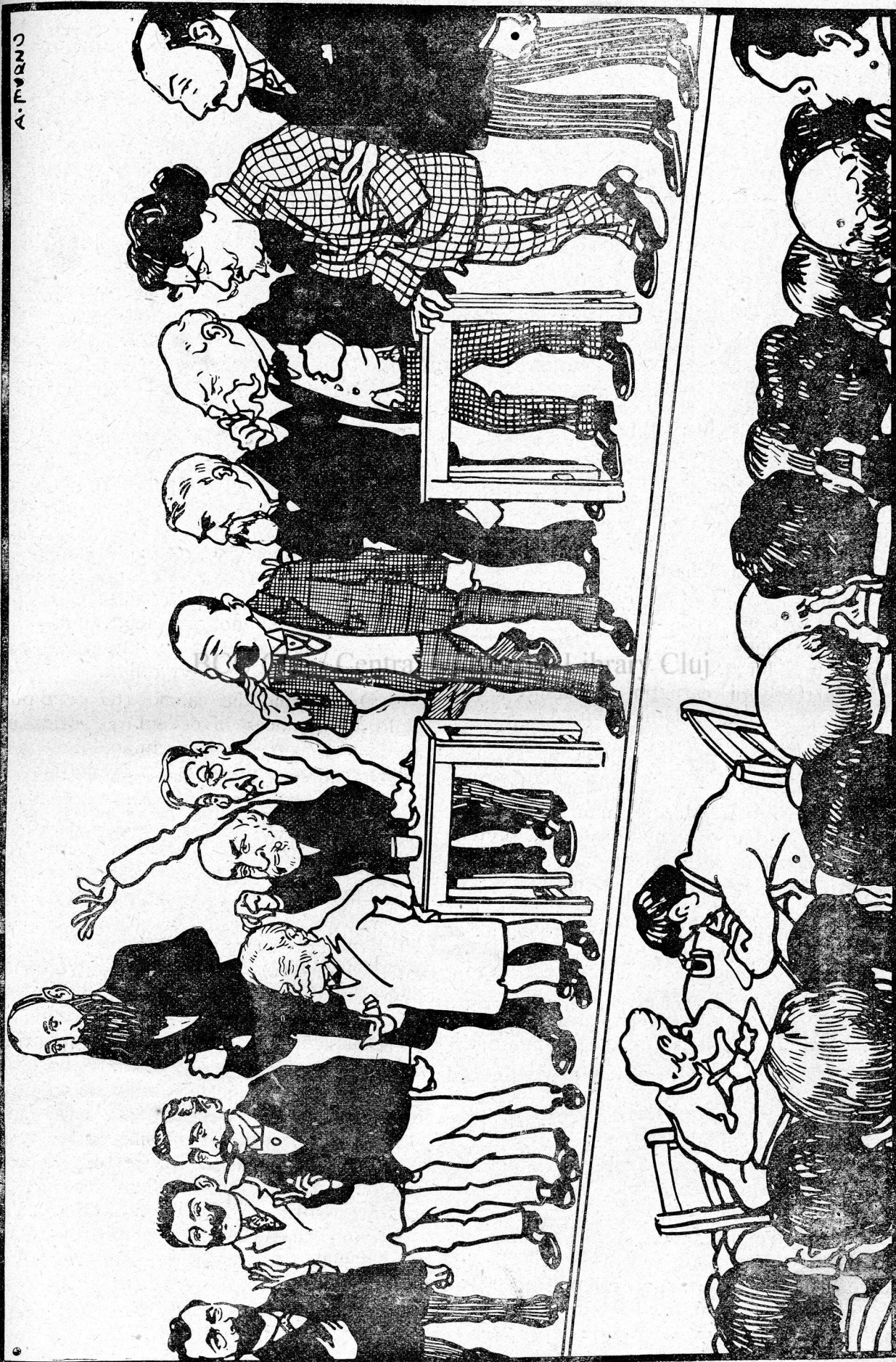
Dar tocmai din cauza artei ce o pune dl B. Delavrancea în cuvântările sale, ele parcă ar pierde la citire, rămânând totuș o proză turnată într-o formă impecabilă

În aceeaș subdiviziune și cu mai mare talent de improvizator parcă, intră dl Take Ionescu.

Ușurința-i de a vorbi asupra celor mai variate subiecte a fost cu talent satirizată, într-o superbă caricatură, reprezentând pe dl Take Ionescu la tribună, întrebător: »Despre ce să vă vorbesc, domnilor?«

Secretul talentului oratoric al dlui Take Ionescu îl văd în inteligența-i superioară, în activitatea-i prodigioasă, în cunoștința-i deplină a oamenilor, în sezișarea instantanee a esenței unei chestiuni cu punctele ei slabe și tari, într-o sensibilitate feminină, într-o emotivitate de fiecare clipă contra căreia luptă dar care-l consumă, în marea-i tenacitate de rezistență, în conștiința ce are despre valoarea sa, în spiritul-i combativ.

Dl Take Ionescu, »guriță de aur«, este sigur de auditoriul său și atunci se îngrijește numai de forma câtorva fraze și

frumoase comparațiuni cu care totdeauna obține efectul pe care-l dorea

Dl Take Ionescu, mai mult decât oricare alt orator, are expresiuni de acelea cari rămân, devin clișee, și uneori se întorc împotriva lui chiar.

Gestu-i favorit este răsucirea mustăței drepte în timpul aplauzelor; sau închide ușor ochii, contractând mușchii feței.

Speriat, stângaciu în redingota-i strînsă ce-i prinde trupul înalt, înaintează dl Nicolae Iorga la tribună și începe a vorbi pripit, uneori prea pripit, turburat de aplauzele cu care este întâmpinat.

Fraze de efect nu face, intonațiuni căutate de voce nu are, gesturi nu face de loc, dar vastele-i cunoștințe în domeniul istoriei, al literaturii, număroasele călătorii ce a făcut, temperamentu-i de artist apretat a tot ce este mare și frumos, imaginațiunea-i puternică, o memorie prodigioasă și un spirit de contrazicere original și hazliu sunt secretul marelui său talent oratoric; iar ochii lui, strălucitori de așa superioară inteligență și claritate, au atîta putere de convingere; voacea-i, la evocarea unui trecut duos sau la întrevăderea unui viitor glorios, vibrează de atîta sinceră emoțiune, cuprinde și stăpânește o sală întreagă și sunt momente când nu poți opri lacrimile să-ți inee ochii.

La Iași, la Teatru Național, am văzut pe orator întrerupt de o sală întreagă, elita societății ieșene, spre a întona »Deșteaptă-te Române« și am auzit *doamnele*, în loje, cântînd imnul nostru național. Care este oratorul care, fără mijloace artificiale, a putut comunica altora în acest grad, emoțiunea sinceră de care este cuprins?

Îi place să presară în cuvîntarea sa comparațiuni hazlii cari fixează în minte un adevăr și atunci, ochii săi rîd înainte de a fi ajuns la comparațiunea hazlie, iar sala rîde și ea, presimțind-o. Creer intuitiv, svîrlă din belșug idei noi, vederi originale; fire adînc impresionabilă, de copil nervos în multe privințe redă cu o curagioasă sinceritate toate impresiunile sufletului său cucerind inimile prin neconținutele asalturi ce le dă spre a gonii apatia sau vițiurile de care le crede cuprinse; mintea însă cu

greu poate urmări ideea diriguitoare, care ar trebui să înlănțue mai strîns seria de impresiuni idei secundare ce te abat dela esența cuvîntărei. Ai dori parcă mai puțină bogăție în favoarea unei așezări mai strategice a ideilor ce luptă pentru a infiltra în inimă și în minte convingerea. Dacă dl Iorga ar putea lua ceva din meșteșugul oratoric al dlui Delavrancea, o mai bună potrivire și gradare a frazelor ce cuceresc un auditor, dela dl Take Ionescu și dacă evenimentele ar favoriza dezvoltarea marelui talent oratoric natural a dlui Iorga, prin intrarea-i în Parlament, spre pildă, cred, că s'ar impune repede ca cel mai puternic orator al neamului.

Cît pentru ușurința-i de improvizație, ea este extraordinară: în interval de o lună a vorbit de două ori la București, de două ori la Iași, odată la Craiova, iarăși la București, apoi la Galați, Roman, Botoșani, Piatra-Neamț, Giurgiu, fără a lipsi odată dela cursul său, cucerind pretutindeni inimile, avînd în fiecare discurs pasagii neperitoare pe care am convingerea că generațiunile care vor veni, le vor reproduce ca modele de frumusețe literară și de sinceritate a simțirii.

b) *Oratorii cari țin discursuri bune, dar fără talent de improvizație.*

Dl Mihail Gr. Cantacuzino cultivă mult arta oratorică și rostește discursuri din ce în ce mai bune. Are o deosebită predilecțiune pentru arhaisme, pentru care nu rare ori este blestemat de stenografi. Îi plac comparațiunile puternice.

Dl Ales. Florescu ține frumoase discursuri expuse cu multă eleganță și sobrietate de gesturi. Fără să vrei îl compari cu dl Mih. Gr. Cantacuzino, dar și cu dl Alex. Marghiloman.

Dacă împrejurările îi vor prii, va deveni un bun orator.

Cu gâtul scos înainte, cu ochelarii ce-i string nasul și dau o privire sticloasă, ciudată ochilor săi, dl Simion Mehedinți vine la tribună, imposibil în aparență dar palid de emoțiunea rampei. (Nu l-am stenografiat decât la teatru). Incepe a vorbi uscat, sacadat, din vârful dinților, spunînd cu un ton glacial arzătoare satire, fără ca fruntea-i să se descrețească nici când, sala

râde cu hohote de batjocurile svârlite de orator cu fineță și talent.

c) *Cei care-și rostesc discursul parcă ar ceti o bucată literară.*

Frumosul bătrân, cu părintescul suris care este dl Titu Maiorescu, vine la tribună sigur de simpatia cu care va fi primit. Încrucișându-și brațele, gestu-i favorit, începe a vorbi senin, nuanțind prin insistare asupra anumitor cuvinte, pe care le scoate în relief pronunțându-le respicat, silabă cu silabă. Fraza d-lui Maiorescu e lungă, cu multe incidentale, formând însă un ton perfect, armonios și complect. Creator de imagini nu e dl Maiorescu, ideile rees din critica faptelor, din înlănțuirea cugetărilor.

Vocea-i e foarte neregulată ca timbru: aci pronunță clar cuvintele, așa încât le aud toți din sală, aci glasul-i cade astfel încât chiar stenograful, cu urechea atât de ascuțită, cu greu înțelege unele cuvinte.

Ducerea arătătorului la frunte și întrebuițarea deasă a cuvântului »cap« pentru a caracteriza opinia ce are despre un om, este iarăși o caracteristică a cuvântărilor atât de nemțesc precum ale d-lui Maiorescu.

Îi place mult d-lui Maiorescu să cetească auditoriului său și de fapt este un admirabil cetitor.

În general, întreruperea prin cetiri a unui discurs are un efect dezastros asupra auditorului și face ca cel mai ascultat orator să treacă repede în categoria celor cari fac sacrificiul să vorbească neascultați; căci ochiul, acest magnet al atențiunei, ochii care te atrag, te sugestionează, sunt deodată ascunși vederii prin ziarul, cartea după care oratorul cetește; apoi efortarea pe care o faci cetind, opintirea vocii la un pasagiu mai rău scris, crispează fața cetitorului, vocea-i devine monotonă. Dacă pe lângă acestea oratorul mai este și miop, punerea și scoaterea ochelarilor, cari te trag de urechi, îți ciupesc nasul mărind sau micșorând pupila fac ca efectul să devie dezastuos.

Oratori, faceți cât mai puține cetiri.

Ei bine, dl Maiorescu este singurul, după câți cunosc eu, care rămâne interesant chiar când cetește, pentru că știe să nuanțeze așa de fin, să întrerupă cetirea

tocmai la timp, pentru ca printr'un gest, printr'o mică explicare satirică a unui pasagiu, să învieze atenția auditoriului și să mențină dela început până la sfârșit acel interes aproape religios pe care-l provoacă ori care discurs al dlui Maiorescu.

Dl Alex. Marghiloman, este oratorul elegant prin excelență. Vorbește într'o formă impecabilă, clar și cinstit. Păstrând neconținut o perfectă amabilitate franceză, vorbește ca un membru al Camerei Lorzilor chiar când se discută ca la Pesta și rămâne așa de perfect gentleman, chiar când spune cele mai usturătoare adevăruri, încât nu te poți supăra de cuvântările lui sau cel puțin în ripostă, adversarul caută să păstreze aceeași urbanitate de parlamentarism englez. Dl Marghiloman a putut vorbi în Cameră într'o astfel de atmosferă de ațătare a urelor politice, când nici un alt orator al opoziției nu ar fi putut lua cuvântul și a fost ascultat până la sfârșit, aproape fără întreruperi.

În parlament nu vorbește niciodată dela tribună, ci numai la banca sa, spre mahnirea stenografilor, cari uneori scapă neauzite unele cuvinte. Și dl Marghiloman nu este din acei oratori ale căror cuvinte s'ar mai putea strecura, pe ici colo, printre degetele stenografului, fără ca fraza să piardă ceva din claritatea și preciziunea sa.

d) »Debaterii«.

A țineă un discurs este pentru dl P. P. Carp o corvadă, fie din cauza timidității sale — un timid curajos însă (așa îmi pare mie, cel puțin) — fie din cauză, ca a vorbi în public este obositor, fie poate și din cauză, că nu prea are o deosebită stimă pentru marele public.

Cu giletca deschisă învârtind cordonul monoclului său pe degete, când într'o parte când într'alta, vorbește cu mult natural, cu o agreabilă pronunțare moldovenească.

Dacă e întrerupt, pune batjocoritor monoclul pe ochi, privește pe întrerupător, se oprește puțin, și după cazuri, sau continuă discursul fără a răspunde, având c'un gest aerul să spună: »n'a vorbit decât dl X«, sau răspunde cu o vorbă de spirit, dese ori mușcătoare, totdeauna hazlie, de

care el cel dintâiu, cu poftă râde în E, împreună cu toată sala

Iar când începe să expună vederile sale totdeauna originale, așa de largi, de atâta viitor, chiar acum la bătrânețe, monoclui-i cade din ochiu.

Foarte ascultat în cameră, vorbește și dânsul numai dela banca sa, cu o voce prea sonoră și numai faptului, că este totdeauna ascultat cu multă atențiune, se datorește, că poate fi auzit de toți.

Nici pentru dl Spiru Haret vorbirea în public nu este o plăcere, dar când se hotărăște crezând de a lui datorie a lua cuvântul, vorbește cu multă modestie, cu și mai multă claritate și precizie, foarte curgător, având uneori cuvinte grozav de înțepătoare la adresa celor cari îi svîrlă critici pătimeșe și de care se mai scapă nu fără o fină diplomație. Te surprinde la dl Haret, om de cifre așa de rece în aparență, sentimentul de mare dreptate dacă nu de înduioșare ce-l manifestă pentru cei nedreptățiți.

e) Oratorii cari ar avea nevoie de cinematograf.

Dl Petre Missir este cel care gestionează mai mult din toți oratorii studiați până acum. Nu poate stă locului. Sare la dreapta, sare la stânga, se dă îndărăt, înaintează și uneori înlocuiește o întreagă frază printr'un simplu gest. Ca sa spuie de exemplu că nu s'a ales nimic dintr'un lucru spune: »Rezultatul, domnilor?...

(aici oratorul trosnește unghia degetului mare de dinți, cunoscutul gest moldovenesc).

Sau ca să spună că în colegiul universitar candidații erau la Iași dl P. Poni, iar la București dl T. Maiorescu, dl P. Missir spune: »La Iași; dl Poni; la București...

(aici oratorul face un grațios și profund compliment dlui T. Maiorescu ce sta lângă dânsul).

Vorbește iute, într'un stil săltăreț, presărând cuvinte de spirit și de haz din care inteligența superioară scapără la fiecă clipă și din toate aceste pricini, dl Missir este spaima multor stenografi cari trebuie să nu scape nici un cuvânt, să-i urmărească fizo-

nomia atât de mobilă a feței, toate gesturile care-i subliniază atât de bine discursul, și fără de cari n'ai înțelege sensul unor fraze rămase fără sfârșit, și mai trebuie să se uite, nu fără oarecare groză, la paharul tradițional de apă care la primul gest prea energic e merit a se transforma într'un duș răcoritor pe ceafa stenografului.

f) Cei cari nu pot fi stenografați.

Știți cum iscălește dl P. S. Aurelian? Face un A mare; u, ceva mai mic, r și mai mic, l, i, a, n contopit, dispărut într'o linie în formă de sfredel. Ei bine, dl Aurelian vorbește la fel: prima silabă a unui cuvânt o înțelegi, a doua o auzi; restul cuvântului, îl ghicești. Dl Aurelian face stenografie. Desfid să-l poată stenografia cineva cuvânt din cuvânt.

g) Dl A. D. Xenopol când vorbește îmi amintește de acele sfârleze cărora copiii le fac vânt cu lovituri de bici. Îi turue gura când începe o perioadă și apoi vorbirea încetinește, mai că se oprește; creerul biciuind o nouă turuială, și tot așa. Pe dl Xenopol iarăș nu-l pot stenografia.

Acum, clasificând pe oratorii studiați în ordinea iuțelii cu care vorbesc, i-aș clasifica astfel:

D. Iorga, Mehedinți, Take Ionescu, Cantacuzino, Missir, Florescu, Haret, Maiorescu, Marghiloman, Delavrancea, Carp. Evident că dnii Aurelian și Xenopol sunt hors concours.

HENRI STAHL.

Cronica literară.

Cu dispariția Tribunei dela Sibiiu a încetat și modesta mea muncă literară. Pricina? Perdusem vatra unde eram ca și acasă și nu mai simțiam nici nevoia nici datorie de a-mi căută alta. Nu mai simțiam nevoia căci informatorii literari se înmulțiseră. *Sămănătorul* își făcuse cale în Ardeal, apăruse și *Luceafărul*; profesioniștii dădeau povețe și lumină dornicilor de Literatură. Eu, cetitorul privilegiat — printr'un joc al sorții — să cetesc operele

literari cu câteva ceasuri mai repede decât frații mei deacasă, numai aveam datoria să le anunț cărțile ce credeam că sunt bune și vrednice să fie cunoscute, căci aceasta o făceau acum *criticii*, cari cu diferite instrumente chirurgicale — mai mari și mai mici »disecau« tot ce le dădea comerțul. Cam aceasta e cauza că nu am mai scris, și nici decum lenea.

Amintirea vremilor de liceani, cu întreaga lor bogăție de sburdălnicii umbrite plăcut de momente grave când și noi ne simțiam datori să ridicăm glasul, să protestăm, să apărăm... da! amintirea acelor vremi m'au silit a-ți promite să-mi reiau rolul de informator literar. Fac aceasta și pentru cauza că revista ta e și politică și poate va avea cetitori ce nu cunosc: *Sămănătorul*, *Luceafărul*, *Viața Literară* și *Viața Românească* — și e bine ca tot felul de cetitori să fie împrietiniți cu dragostea mișcării literare care singură e în stare să ne armonizeze sufletele unindu-le într-o simțire și gândire.

Voi căuta să povestesc cetitorilor fapte din viața literară și artistică și alte întâmplări străine de acestea, dar vrednice să fie cunoscute în toate colțurile lumii românești. Din ce apare și se întâmplă mă va interesa aceia numai ce e în stare să hrănească sufletul nostru românesc, dându-i mândria și conștiința unității sale etnice; voi fi departe de tot ce amărește sufletul celor buni și nimicește pe al celor slabi, căci numai așa — cred eu — se poate sădi dragostea de noi toți; fără considerarea hotarelor, ce ne despart.

* * *

Manea narațiune istorică de I. Slavici
editura librăriei Sfetea București.

Încep informațiile mele literari cu narațiunile istorice ale Dlui I. Slavici ca semn al importanței ce dau nuvelei și romanului istoric, căci nu există neam în Europa,

care să-și cunoască istoria așa de puțin ca neamul românesc. Noi, atâtea milioane, suntem împedecați să avem și noi istoria noastră și se o învățăm în școli; nuvela, romanul istoric este chemat să înlăture cel puțin în parte efectul cel rău al acestui gol.

Manea este cartea a doua din seria narațiunilor istorice pe cari dl Slavici le publică sub numele: *Din Bătrâni*. Dnul Slavici în această serie de narațiuni voește să ne povestească istoria neamului nostru. Cu cele două volume, apărute până acum, încă n'a ieșit din epoca — am pute-o boteza — preistorică a vieții noastre și deci în lipsă de izvoare, de documente, viața străbunilor o leagă de evenimentele mari ce au sguduit Europa de pe acele vremuri, și ni-o înfățișează așa cum crede Dsa că s'a desfășurat sub influința fatală a acelor evenimente.

În partea I. *Din Bătrâni* ne povestise un episod al consolidării româno-slavă; iar în partea a doua prin peripețiile părintelui Manea și a preotesei Ana caută să înghebeze o icoană a vieții politice și sociale a neamului românesc de pe timpul patriarhului Fotie. În *Manea* însă dă atențiune prea mare evenimentelor străine, a căror valuri fără îndoială au atins și viața părinților nostri, așa că Manea reprezintă mai mult un tablou mare al istoriei universale în care noi suntem un amănunt numai. Apostolatul fraților Chiril și Metodiu, izgonirea patriarhului Ignatie, viața din Bizanț, din Bagdat, viața sămânțiilor nomade ce se împingeau una pe alta, zelul certăreț al călugărilor orientali și apuseni — ni se înfățișază ca tot atâtea tablouri lucrate de artistul desăvârșit pe pânza vieții părintelui Manea, care le împrumută unitatea. Unitatea aceasta însă este cam transparentă, dar în schimb, Manea conține pagini din cele mai frumoase ce a scris dl Slavici, unul din măestrii literaturii noastre.

* * *

Două niamuri de C. Sandu, edit. Minerva București.

Două niamuri? De sigur cunoscuta temă: ura dintre două familii, împăcate după multe jertfe prin dragostea filor; de sigur ceva romantic cu o mie și una de intrigi, așa ceva trebuie să fie — vor socoti cei mai mulți ce vor ceti la »Bibliografie« anunțul acestei scrieri. Va fi o decepție mare, căci cartea dlui Sandu ne povestește într'o limbă simplă și curată, traiul țaranului român din regat, pentru îmbunătățirea căruia să scriu, de mari și mici, atâtea teorii frumoase. România a scăpat de mult de epoca fanarioților, dar bietul țaran trăiește și azi sub jugul fanarioților (grecoței, bulgăroi și jidani), și nu-l va liberă nici un *teoretician*, nici un partid, ci singur, prin forța înmagazinată întrânsul de veacuri va elimina microbii ca orice organism sănătos. Începutul desrobirii prin sine s'a făcut deja și sper că până la centenarul lui Tudor Vladimirescu va scăpa și țaranul prin vrednicia sa de jugul fanarioților. Precum în vechea epocă fanariotă existau boeri vechi și români cu dragoste de țara lor încălcată de străini așa întâlnim și azi proprietari cu sentimente mai părintești. Unul dintre aceștia e și proprietarul Măcieș, reprezentantul niamului bun a vechilor boeri români; iar Livaridi e reprezentantul niamului străin; al celor mulți și răi, al celor ce batjocuresc și chinuesc; al celor ce înșală, fură, storc toată puterea țaranului și-i necinstesc viața.

Neamul lui Livaridi e de azi de eri, venit în țară, ca vânzător de covrigi se îmbogățește se ridică mereu; fiul e mai rău și nu mai bun, născut și crescut în țară el e mai străin de ea decât tatăl său, căci el o desprețuește și o nesocotește. Și acest neam se tot ridică și azi.

Dl Sandu nu analizează aceste două neamuri, se ocupă cu ele, cu faptele și pă-

rerile lor numai cât e necesar spre a ne da tabloul perfect al traiului dela țară.

E cea mai frumoasă carte a vieții țărănești, așa cum e în comunele nu prea sărăcite, fără esagerări și fără declamări. Două neamuri e tot odată și o dovadă neîndoielnică de talentul dlui Sandu, ce se manifestă tot mai puternic.

»Da!... Da... Dl Sandu se ridică« — prin talent și muncă cinstită.

* * *

Popasuri vânătoarești de Ion Bârseanul edit. Minerva București.

Dl I. Bârseanul este cunoscut destul de bine cetitorilor Sămănătorului și ai Vieții Literari, în cari, dela începutul lor, a publicat poezii, impresii de călătorii și — în timpul din urmă — schițe. Cei ce i-au urmărit activitatea literară se așteptau mai degrabă la un volum de poezii decât la unul de proză; iar celor ce-i cunoșteau firea tăcută, îndurerată și așa de scumpă la răs, nu le putea trece prin gând că I. Bârseanul i-va surprinde odată cu un volum de schițe al căror fond în mare parte e alcătuit din fel de fel de pozne și ștengării. În partea întâie a volumului întâlnim povești vânătoarești de unde și numele volumului. Ici ne descrie în colori vii câte-o vânătoare, din colo dă unitate unor serii de păcăleli, sau pățenii hazlii — așa de obicinuite între vânători.

Dl Bârseanul ne înfățișază cu multă măiestrie partea glumeață a vieții vânătorilor, dându-ne o singură povestire frumoasă: *Pățania Ursului*, care dinpreună cu *Lorenzo Ploconul lui Chirugea* și *Ivănuschă* din partea a II-a mi-se par cele mai reușite.

Munca și talentul dlui I. Bârseanul sunt vrednice de resplată.

L. RUSU.

* * *

C. Sandu-Aldea: *Două neamuri*, București 1906. pag. 289 în 8°.

Acest al treilea volum a dlui Sandu-Aldea este o dovadă mai mult despre vigurosul său talent. În cadrele unui roman vedem răsărind icoane bine prinse, înfățișându-ne calitățile a două neamuri — Grecii și Românii — cari poartă o luptă de exterminare între dânșii, în cutare colțișor de țară, unde lighioana grecească se încuibase: Fani Livaridi, care isbutise a-și agonisi un capital frumușel, prin sgârcenie și cămătărie cu care s'a apucat apoi de arendășie, storcând ca pe niște lămâi pe bieții Români din Vultureasca; Mișu, feciorul Grecului, care toacă 30.000 franci la Paris fără să facă nici o ispravă și să întoarce apoi acasă plin de îngâmfare și dispreț pentru țăran, pe care îl află prost și hoț; Ninette, amanta lui Mișu la Paris, »țineă cu mlădieri de șerpoaică, totdeauna cu o romanță pe buze, fericită de ziua de azi și nepăsătoare de ziua de mâne«; boierul Măcies proprietarul moșiei, atât de iubit de oamenii lui, căroră le făcea mult bine, regretă din tot sufletul, că într'un moment de mare măhnire și-a esarendat moșia grecului, hotărînd să nu i-o mai dea cu nici un preț, când va expiră contractul; dascălul Curpen; idila de dragoste așa de curată dintre Neculai Pleșea și Mărioara lui Crivăț...

O dragoste adâncă pentru ogorul strămoșesc și pentru cei ce-l muncesc caracterizează pe bătrânul boier Măcieș, proprietarul moșiei. Stînd el la câmp între muncitori — ... »se uită la ei fără să clipească și în sufletul lui adie deodată o undă de adâncă și caldă milă pentru aceste fețe arse de soare, pentru aceste mâni noduroase și pline de pământ, pentru aceste trupuri muncite, pentru aceste suflete simple, adânci și bune și neînțelese.

Și pricepea, că tot lustrul aruncat pe orașe, toate mătășurile, în cari se îmbracă miile de cocoane ușurele, tot aurul ce zuruie pe mesele de joc, toată fericirea celor ce se cred mari în lumea aceasta, *vine din pământ, din sudoarea, din lacrimile amare, din sângele și sbuciumul acestor ucenici ai ogoarelor*. O iubire, ca de frate bun se sălășlui în sufletul lui, încălzindu-l. Îi venia să iea și el o coasă și să cosească în rând cu ei... (pag. 66).

Ca o antiteză al acestui simțământ adânc și românesc, trebuie să cităm o altă pagină, unde e vorbă de un chef al tinărului grec Livaridi, la Paris. În toiul petrecerii, unui străin îi dă în minte să audă și un cântec național românesc:

» — Zi doina, Șmiță!

»Sărmana doină! Ce să cânte ea între mătăsuri și strălucire?! Ce putea spune ea unor suflete veștede, cari nu înțeleg simțirea acelui oropsit norod, care-o cântă până moare...

»Iar când doina muri pe coarde, ea tot mai tremură în sufletul lui, ca un suspin de despărțire.

» — E o bucată foarte tristă aceasta. Cine-a făcut-o? (întrebă străinul).

»Și nu s'a găsit atunci nimeni să-i spuie, că doina noastră dragă n'a fost făcută, ci a răsărit în sufletele românești din freamătul pădurilor, din murmurul isvearelor, din ciripitul ciocârlilor, din strălucirea soarelui, din nopțile cu lună, din chiotul voinicilor, *din superința adâncă a întregului neam românesc*.

»Livaridi îi răspunse într'un căscat de om somnuros:

— E un cântec, pe care-l cântă numai țăranii.

Apoi rămase cu ochii ațintiți în tavan, răsturnat într'un fotoliu moale... (pag. 53).

Antiteza celor două neamuri reiese din fiecare pagină.

Arendașul Livaridi dupăce vede, că nu mai poate storce pe oameni și dupăce boierul Măcieș nu vrea să mai înoiască contractul, se retrage la București, unde fecioru-său Mișu este ales în curând deputat.

Când boieru Măcieș reîntors la moșia lui din Vultureasca, află de acest triumf a lui Mișu, îi cade gazeta din mână, murmurând într-un târziu:

— Da! ... Neamul Livarizilor. ... Se ridică. ...

Din acțiunea romanului n'avem de excepționat decât singur moartea Mărioarei lui Ctivăț, care ni-se pare cu totul nemotivată. Pentruce trebuie să moară ea?

Al.

† Axentie Severu.

S'a stins iarăș o figură de cele mari, pe a cărui umeri de uriaș s'a răzimat odată destinele acestui popor oropsit; s'a prăbușit vulturul, care împreună cu tovarășii sei, într'un moment de grea cumpănă pentru neam și pentru țară, în înălțimea sborului, au prins lumina soarelui, de s'a întunecat pământul și s'a deslănțuit furtuna.

Ne doare și ni-e jale să ne cugetăm la sângele vărsat de oștenii duor neamuri, predestinate să trăiască în frăție; aceasta însă nu ne poate opri, să nu privim cu evlavie la măreția bărbaților de seamă, cari au știut să dea numai strălucire nouă aureolei de glorie.

Desprinși din vârtejul fioros al ororilor revoluțiunii, la flacăra idealului, spre care au ținut, ei ne apar într'o lumină, care le înseninează fruntea, le deslușește sufletul, încât lumea să-i cunoască, invidia să amuțască și dragostea sufletelor alese să-i încunjoare cu pietate.

Și cu pietate a fost încunjurat și cadavrul rece a lui Axentie Severu, a acestui

temut prefect al legiunilor gemine când pentru vecinica odihnă însoțit a fost la groapă de o imensă mulțime, de pe a cărei față puteai ceti atâta grațitudine și atâta nobilă înălțare!

I-s'a dat ultimul onor cu vrednicie, și când puternicii oratori ni-l înfățișau înaintea ochilor așa, cum era el în vremurile mari, era înduioșetor să vezi pe fețele înroșite, pe tremuratul genelor, pe privirile ținute în zare, esundată toată emoțiunea, care ne unia pe toți într'un amestec de sentimente, ce să succedau, după cum răsăria figura lui din ceața vremii: când îngrijorată și nedumerită, când înviforată și temută, când strălucitoare sub cununa biruinții!

Și curios, tocmai la Blaj s'a dorit acest mare erou să fie înmormântat, în acest cuib atâta de hulit de un timp incoace, chiar și de aceia, cari i-ar datoră mai multă grațitudine! Par'că ar fi vrut și prin aceasta ultimă dispoziție a sa, să facă justiție, și să le strige acelor sfatoși mulți, cari își încep primele exerciții de stil spurcându-și cuibul, că sunt și locuri sfinte, care trebuiesc cinstite, sunt și amintiri mărețe, în fața cărora amănuntele și dificultățile zilelor de azi, n'au nici o putere!

Îi va fi lin somnul aci, între noi, garantăm cu conștiința noastră, căci nu vom lăsa să se atrofieze acel aer curat, ce l'a respirat și el și tovarășii sei de luptă în vremurile de sărbătoare și de înălțare națională!

Îi va fi lin somnul, căci aci, în preajma câmpului libertății, fiecare șoaptă, ce vine să se îngâne în bătaia apelor și în tremurul de frunze, rostește numai nume mari și sfinte, nume dragi lui și neuitate, și ades, în vremuri de furtună, va auzi rostindu-se și numele lui: *Axentie Severu*.

A. CIATO.

Probleme.

O serie lungă de probleme ne stau înaintea, dacă vrem să ieșim din starea, în care suntem, și care dacă mai dăinuiește multă vreme, ne amenință să nu ne mai putem reculege.

Pe toate terenele vieții publice, atât politice, cât și sociale, culturale și economice, trebuie să ne ridicăm de-asupra tuturor dificultăților și din înălțimea principiilor curate, să privim toate chestiunile deschise. Trebuie să profităm de experiențele tuturor neamurilor mai înaintate și să nu ne dăm înapoi nici dela cea mai subtilă muncă, ori-cât s'ar părea de îndepărtat scopul propus, și oricât de dificilă și de ingrată munca.

Numai astfel, lucrând cu toții, și conștientând fiecare la munca celuilalt, care să completeze, ceea ce el nu poate împlini, vom ajunge să ne încheptăm naționalicește, încât nimenea și nimic să nu ne mai poată stânjeni în propășirea noastră.

Până aci, noi am fost așa de nesimțitori, de indolenți chiar față de noi înși-ne, încât ni-se impune cu o necesitate imperativă o reformă radicală în toate condițiile noastre de traiu, în toate instituțiile noastre și în tot felul nostru de a gândi.

Rând pe rând sub titlul de mai sus, care va rămânea un titlu permanent în revista noastră, vom nizu să desfășurăm punctele noastre de privire asupra tuturor chestiunilor, cari pot să ajute și să împinteneze evoluția națională.

* * *

Începem prin a satori înșămăntatea aplicării principiului divizării muncii.

Înțelegem divizarea muncii pentru problemele mari, generale, cari necesitează colaborarea armonică, sistematică și unitară a multora, și cari una câte una prin impor-

tanța lor și prin energia, ce-o reclamă pentru sine, pot să formeze *idealul de viață* al singuraticilor luptători.

Aci, să va lăsă la apăsarea fiecui, să aleagă dintre acele probleme, pe acea, care o va afla mai apropiată firei și educațiunii sale, și căreia în împrejurările speciale, în care trăiește poate să-i serviască cu mai multă înlesnire.

Căci alfel, sunt norme generale de conduită impuse de idea de naționalitate, *cari obligă pe toți*, și pe cari urmându-le, nimenea nu-și câștigă titlu la recunoștința neamului.

În parte și într'un chip puțin conștient, s'a făcut începutul pentru aplicarea principiului divizării muncii.

Diferitele societăți și reuniuni ar fi acele, cari ar avea rolul frumos să grupeze diversele serii de lucrări în cadrele lor și să le dea direcțiunea.

Dacă privim însă activitatea reuniunilor noastre, ne vom convinge ușor, că ele sunt departe de a împlini toată munca, ce s'ar putea cadră în sfera lor de acțiune, și că cele mai multe, să mulțumesc cu împărțirea de mici ajutoare; încolo administrație, discursuri și banchete și câte-o ședință — una la an — cu aceeași ordine de zi!

Avem la mână o broșurică de 29 pag. datorită dlui Dr. Amos Frâncu și intitulată: »Ce să facem«? Este planul de lucrare pentru despărțământul Cluj, al asociațiunii pentru literatura și cultura poporului român.

Cităm din ea câteva pasaje, pentruca să se vadă, cât de mult s'ar putea face chiar și în cadrele despărțământelor asociațiunii, — unde nimic nu să face — dacă misiunea acestei instituțiuni ar fi înțeleasă din acel înalt punct de vedere, din care o privește spre pildă dl Dr. Amos Frâncu:

»Unele din cauzele principale, cari se pot tracta în cadrele »Asociațiunii«, sunt următoarele:

I. *Condițiunile de trai* neigienice mai ales în privința hranei, casei de locuit și a grijii sănătății.

II. *Neștiința* rămasă din timpul iobăgiei, care să pronunță mai ales în analfabetism (în unele părți peste 90%), credințe deșarte ca pedeci a muncii, desorientarea trecutului și lipsa de aspirațiuni pentru viitor, stricarea graiului și portului strămoșesc, pierderea cântecelor și gustului artistic moștenite și lipsa unei literaturi populare.

III. *Mizeria*, care urmează mai ales din:

a) reaua economie, care nu ține seamă nici de cele mai elementare reforme, nu ia în seamă rezultatele comasării, depărtarea geografică dela orașe, deosebiri între configurațiuni muntoase și câmpene, necesitatea economiei de vite și a sporirii și schimbării nutrețelor, lipsa grădinilor de legume și de pomi și folosul stupăritului;

b) nelucrarea iarna;

c) lipsa de instrumente moderne agricole și nelucrarea conformă a pământului;

d) lipsa spiritului de asociere și de organizare;

e) încheierea afacerilor cu mijlocitori în loc de consumatori;

f) procese țărănești fără rost;

g) exploatarea prin scribi și semidocti;

h) lucș în viață și la înmormântări;

i) îndatorirea neproductivă la mai multe bănci consecutiv și cămătăria fără suflet;

k) părăsirea portului original țărănesc și înlocuirea lui cu fabricate fără preț;

l) lățirea crimelor;

m) pagubele dese de foc;

n) lipsa de instituțiuni filantropice (orfani, bătrâni, cerșitori, orbi, surdo-muți);

o) lipsa unei industrii pentru prelucrarea produselor agricole și în legătură cu agricultura țărănească și lipsa unui comerț pentru valorizarea produselor agricole și a industriei de casă.

IV. *Demoralizarea* masselor:

a) prin alcool;

b) prin concubinate;

c) prin boale infecțioase.

V. *Slăbirea clasei intelectuale* și a curentului cultural în mijlocul poporului nostru.

VI. *O fatală neîncredere* între conducerea firească și popor.

În cele următoare dl Frâncu arată mijloacele, prin cari s'ar putea combate aceste rele și direcțiunea; în care va avea să lucreze despărțământul asociațiunii.

Regretăm, că din lipsa de spațiu nu putem să stăruim mai mult asupra acestei importante broșuri, care — după părerea noastră — conține nu numai totalitatea problemelor, ce ar fi să se tracteze în cadrele asociațiunii, ci și pe acele, cari ar putea fi îmbrățișate de toate, felurile societăți și reuniuni, ce le avem.

Ne mărginim dar pentru numărul de azi, să indicăm numai *rolul* deosebit, ce pots ă-l aibă asocierile diferite pentru prosperarea neamului, dacă ele sunt pătrunse și străbătute de însemnătatea misiunii lor în serviciul cauzei naționale.

X.

Cel mai bun sistem de apărare este atacul.

(Moltke).

Care guvern este mai bun? Care ne învață, că trebuie să ne guvernăm înși-ne.

(Goethe).

Pedanții în a-le etichetei sunt diapasoanele bunei cuviințe.

(P. Sothis).

Sfășie-te în două și-ți vor zice, de ce nu în patru?

(proverb turcesc).

Femeile le cunoaste câte unul, care nici idee nu are de femei.

Literatura politică.

Sub aceasta rubrică permanentă vom începe cu numărul 2 să facem cunoscute publicului cetitor al revistei, operele mai de seamă politice, cari sub un raport sau altul pot fi prețioase pentru noi, lărgindu-ne cercul nostru de vedere și stabilind puncte noi de emanațiune și apreciere a lucrurilor.

Pentru numărul proxim anunțăm darea de seamă a dlui Dr. I. Scurtu despre cartea mai nouă a dlui Aurel C. Popovici, precum și despre cartea cunoscutului scriitor austriac Rudolf Springer asupra crizei austro-ungare.

Bibliografie.

Tochmai în ultimele momente ne-a sosit la redacție o broșură a dlui Dr. Iuliu Maniu, conținând discursurile rostite de Dsa în camera Ungară între zilele de 29 Maiu — 31 Iulie 1906. Broșura, care să estinde pe 94 pag., ținem deosebit să o relevăm și să atragem atențiunea publicului mare asupra ei. Fiecare Român de bine să grăbească a și-o procura, căci va găsi în aceste discursuri apărată cauza românească și îndreptățirea ei, cu argumente tari și cu resonamentele omului superior.

Lăsăm să urmeze cuvintele introductive a-le acestei broșuri:

„Luând calea nestrăbătută a activității parlamentare, avem datoria se punem în deplină și adevărată lumină, atât convingerile noastre politice, cât și modul cum cugetăm a ne achită de îndatoririle, pe cari ni le-a transpus încrederea obștei românești.

Delăturarea nedumeririlor, ce totdeauna întovărășesc o cale nouă, și posibilitatea ctiticeii absolut necesară pentru desvoltarea sănătoasă a unei direcții noi, deopotrivă pretind ca discursurile ținute în parlamentul Ungariei, se ajungă la publicitate cât să poate mai întinsă.

Urmez acestor considerații tipărind, în traducere după notițele stenografice, discursurile rostite de mine în prima sesiune parlamentară.

Viața parlamentară și lupta electorală sunt mijloacele cele mai potrivite pentru a deșteptă oamenii nostri, a trezi lumea străină și a dovedi

tuturor, pe cari îi privește, că *nu* are se urmeze decepțiune încrederei ce punem în forță politică a *poporului* român — care *mai puțin* e vinovat pentru starea politică disconsiderată în care se află.

Sunt adânc pătruns de misiunea mare a neamului românesc. Am nestrămutată încredere în forțele de cari dispune pentru împlinirea acestei misiuni și simt îndatorirea fiecărui Român de a contribui neîntrerupt la întărirea și desvoltarea în toate direcțiile a acestor forțe. Îndatorire, a cărei nebagare în samă e directă tradare de neam.

Conștiința acestei datorințe, care pătrunde tot mai largi pături, a dat puternic avânt activității pe toate terenele vieții publice românești. E cert, că acest avânt, neputând lăsa neatins nici *terenul luptelor politice*, va delătură neajunsurile începutului și va ridica activitatea parlamentară dela noi la acea înălțime, de unde, în mod hotărâtor va putea contribui la croirea viitorului neamului românesc.

Pe noi trebuc se ne mulțumească gândul de a fi făcut cu bună credință un mic început.

DIVERSE.

Expoziția internațională izraelită.

În Haaga cu ocaziunea înăugurării palatului păcii, să proiectează și o expoziție internațională izraelită.

E netăgăduit, că elementul jidovesc, în cursul istoriei, a dat multe talente superioare și mai ales în domeniul științei și al artelor multe neamuri să laudă cu produsele lor spirituale, pe cari și-le apropiază bucuros și cu atât mai ușor, cu cât jidanii până acum nu aveau aspirațiuni de a-și reclama recunoașterea ca naționalitate deosebită și să mulțumiau cu liberul exercițiu al regiunii lor.

La noi s'a mers așa de parte încât la ultimele numerotări statistice, jidanii au fost trecuți ca aparținători naționalității maghiare și numai ca confesiune sunt arătați și deosebit. S'a uitat însă, că puterea religiei jidovești consistă tocmai în faptul, că ea a fost totdeauna națională.

În vremea din urmă, sioniștii au arătat apoi, că tendențele și aspirațiunile jidovești nu să mărginesc la exerciarea drepturilor cetățenești în diferitele state; tot mai mult și în formă tot mai concretă să accentuează necesitatea constituirii lor într'un stat independent, și tot mai din multe părți li-se aduce acuza, că prin puterea organizațiunii lor, amenință să formeze stat în stat.

Desigur, într'un chip mai neplăcut a putut să atingă idea expoziției izraelite, pe aceia, cari contau mai mult la contopirea lor, — pe maghiarii nostri — fapt ce de altfel îl și relevază cu multă supărare în presa lor.

„Az Ujság” spre pildă în numărul 232, după ce recunoaște meritele jidanilor în serviciul civilizațiunii, continuă astfel:

„În fiecare caz e mare neprecugetare mai ales în lumea de azi, când protestanții, catolicii, anabapțiștii ca confesiuni nu aranjază nici expozițiuni, nici nu se clasează ca reprezentanți după țări.

Ori ca rassă vor să o prezinte jidovimea? În zilele de azi, când și altfel e acuza, că sioniștii vor să înființeze stat în stat, și că jidanii nu vor să se contopiască deplin cu acel popor, în mijlocul căruia trăiesc?

Nu știu, cum va succede expoziția internațională jidovească din Haaga, dar avem suspiciunea, că cei mai distinși artiști jidani ai lumii (un Israels, un Rodin, un Liebermann) nu vor grăbi să-și probeze exclusivitatea și credem, că apelul, ce să va adresa din partea aranșatorilor, jidanilor din Ungaria, va rămânea fără nici un rezultat.”

Atâta scrie foaia ungurească. Completăm, că ar fi și mare ingratitudine din partea jidanilor, să arate înaintea lumii, câți artiști și bărbați de știință, cari astăzi fac fala Maghiarilor sunt originari jidani fără prihană.

Redacțional.

Înainte de toate cerem iertare publicului mare pentru toate neajunsurile, ce le vor întâmpina în revista noastră. Sunt greutățile începutului, cu cari am avut de a lupta, și cari ne-au împedat să îngrijim de conținutul revistei întru toate, precum noi am fi dorit.

Un sprijin generos, însă moral și material din partea publicului românesc, va contribui la îmbunătățirea progresivă a foii și la implerea tuturor lacunelor. Pentru aceea facem apel la toți scriitorii de seamă, cari aproabă tendința și direcțiunea, ce o urmăm, să ne vie într'ajutor și să ne ușureze munca prin prețioasa lor colaborare. Asemenea apelăm la toți știutorii de carte să aboneze revista noastră și să facă pentru ea o propagandă extinsă în cercul cunoscuților și prietinelor lor. Ori și cât ar fi intențiunile noastre de bune și ori câtă energie am cheltui, fără sprijin material nu vom putea nici când ajunge să satisfacem așteptările tuturor și să ne împlinim și noi după a noastră dorință chemarea. Spri-

jinită aceasta revistă, ea va apărea în timpul cel mai scurt în fiecare săptămână și va aduce și ilustrațiuni. La acest loc voim să amintim, că *toți câți abonează neînterupt revista noastră dela apariția ei, vor primi-o cu prețul de acum și atunci, când prefăcându-se în revistă săptămânală vom ridica poate costul abonamentului.*

Abonarea la revista noastră însă nu să poate face, decât numai trimițându-se înainte prețul de abonament. O facem aceasta pentru ca să fim ușurați în exerciciul controlului și pentru ca să prevenim ori ce neplăcere.

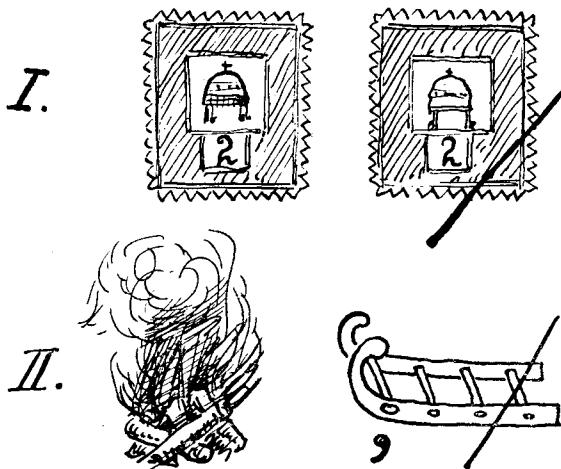
A V I Z!

Se primesc inserate în revista noastră sub următoarele condițiuni: Pentru prima publicare a inseratului să plătește 5 fil (bani) de fiecare cm. □. Pentru publicări mai dese după învoială. Inseratele să vor tipări pe învălitorea revistei ori pe hârtie separată, care să va aclude la revistă. Taxa inserțiunilor asemenea se plătește înainte.

Rugăm pe toți aceia, cari nu vor să aboneze revista noastră, să ne retrimite numărul de probă.

Găcituri.

Terminul de deslegare este până la 1 Octomvrie st. n. Între cei, cari au deslegat corect găciturile, să va sortă un premiu.

Redactor responsabil: AUGUSTIN GRUIȚIA.
Proprietar: AUREL CIATO.

PRIMUL ATELIER ROMÂN DE MAȘINI ȘI PLUGURI

ALUI

EUGEN NICOLA

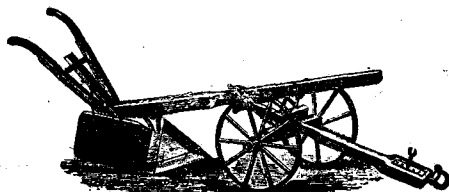
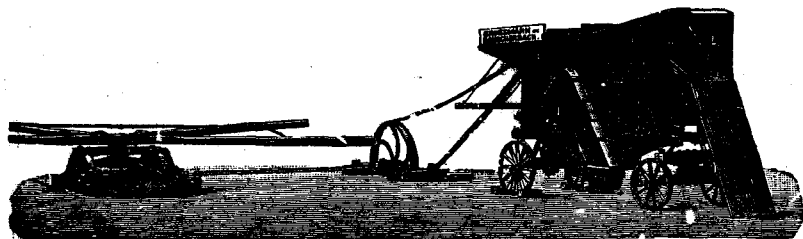
Blaj—Balázsfalva,

în care se pregătesc și reparaază toate speciile de mașini și unelte agricole.

Oferește On. Public:

Pluguri de o brazdă cu fierul, plasul și cormanul de oțal.

Pluguri schimbătoare din fier bătut și vârsat.

Mașini de sămănat, săpat și sfărmit cucuruzul.

Mașini de îmblătit mânate cu mâna, cu cai sau cu vapor dela cel mai mic, până

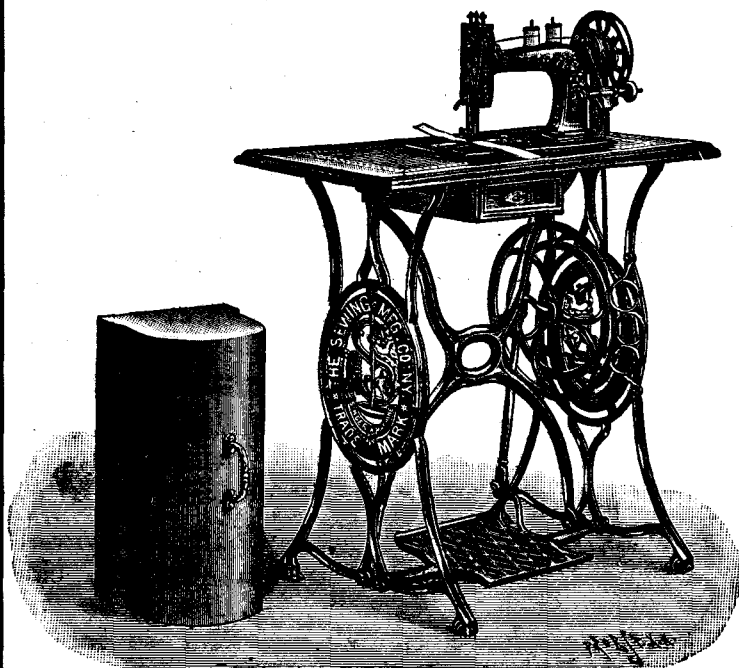
la cel mai mare număr.

Motoare de îmblătit cu benzin, cel mai nou sistem.

Ciure de toate speciile, sistemele cele mai bune. Mașini de tăiat nutreț și napi.

Mai departe recomandă atențiunii On. Public:

Marele deposit de:

Mașini de cusut, sistemele cele mai bune.

Biciclete de emulat, elegante și trainice.

Biciclete de motor, precum și cele mai diferite mașini tehnice.

Toate mașinile aici înșirate, pe cum și alte de resortul acesta, se pot comanda dela susnumita firmă cu prețuri moderate și cele mai favorabile condițiuni de plată în rate.

Reparaturile

de orice natură, se efectuează
prompt și ieftin, pe lângă ga-
ranța cuvenită.

Primește instalații de mori pentru măcinat, cu vapor și benzin.

În ori-ce afaceri tehnice
adresati-vă la :

Ioan F. Negruțiu,

inginer arhidiecezan și privat.

Blaj (Balázsfalva).

Prețuri moderate!

Prospecte gratuit!

Am onoare a aduce la cunoștința on.
public din loc și jur, că cu 1 Septembrie
am preluat atelierul de ferărie fost IOSIF
GANZ, unde pregătesc tot felul de lucruri
precum: *pluguri, sape, mașini* de reparat etc.
cu un cuvânt toate lucrurile ce se țin de
economie,

Rugând on. public pentru sprijin.

. cu toată stima:

Mayer Imre.

ELENBOGEN ROZA

Blaj.

*Recomând prăvălia mea bine
asortată cu oroloage de argint și
aur, lanțuri, cercei, precum și re-
paraturi efectuez prompt.*

cu toată stima.

ELENBOGEN ROZA.

Grünfeld H.

Am onoare a aduce la cunoștința on.
public din loc și jur, că în localul fost ho-
telul Grand mi-am deschis un deposit de
mobile precum și măsuritul totodată, efec-
tuez reparaturi precum divanuri și icoane
în ramă, serviciu prompt.

Blaj, 1 Septembrie 1906.

cu toată stima:

Grünfeld H.

Emil Oltean, măiestru zidar
diplomat.

Blaj, (Balázsfalva.)

Întreprinde ori-ce lucrare de: zidărie, dul-
gerie și tâmplărie.

 A apărut și să află de
vânzare la **Librăria Seminarială**
din Blaj următoarele cărți:

Tatăl nostru

Carte de rugăciuni
împreună cu Răs-
punsurile dela s.

Liturgie, cu Troparele și
Condacele învierii și ale
sărbătorilor de peste an,
și Troparele morților. Pre-
țul 32 fileri.

a V. ediție

ACATISTERIUL

sau carte ce
caprinde în
sine rugă-

ciuni pentru pietatea fiecărui
creștin. Revăzut și completat. —
În rugăciuni această carte e un
adevărat mângăritar sufletesc, o
carte foarte potrivită pentru
fiecare. — Costă leg. I cor. +
10 fil. porto.

Declamări

poezii alese din
autorii români

pentru tinerimea din școlălele poporale.

Prețul 40 fileri.

TIPOGRAFIA

Seminariului Arhidiecezan din Blaj,

fiind aranjată cu caracterele cele mai moderne, este
în plăcuta poziție de-a executa pe lângă prețuri
moderate, tot felul de lucrări tipografice, precum:

ziare, opuri, broșuri, note, placate, compturi,
prețcurente, bilanțuri, anunțuri, invitări, cir-
culare, bilete de cununie, logodnă, și de vi-
sită, necroloage, cuverte tot felul de lucrări
tabelarice. etc. etc.